

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю.Г.

« ____ » _____ 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка трансформацій»

на тему: «АСИМЕТРИЧНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»

Виконав:

здобувач вищої освіти Куденцова Марина Володимирівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник: к.е.н., доцент, Федотова Т.А.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____
(підпис)

Кривий Ріг
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Форма здобуття вищої освіти заочна

Ступінь магістр

Галузь знань «Соціальні та поведінкові науки»

Освітня програма «Економіка трансформацій»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю.Г.

(підпис)

« _____ » _____ 2022р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Куденцова Марина Володимирівна

прізвище, ім'я, по батькові

1. Тема роботи: «Асиметричність інноваційного розвитку національних економік в умовах глобалізації»

Керівник роботи: к.е.н., доцент, Федотова Т.А.

науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали

Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від 31.08.2022 р. № 234-с

2. Строк подання здобувачем ВО роботи «_____» _____ 2022 р.

Вихідні дані до роботи: наукові статті, тези доповідей на наукові конференції, наукова література, монографії, офіційна статистика Україна

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

Основна частина

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).
Рисунків 2, таблиць 10

6. Дата видачі завдання: « _____ » _____ 2022 р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка теоретичної складової основної частини	до 27.09.2022 р.	
2	Підготовка аналітичної складової основної частини	до 15.10.2022 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій	до 25.10.2022 р.	
4	Підготовка та оформлення вступу, списку використаних джерел та інших складових роботи	до 01.11.2022 р.	
5	Отримання відгуку від керівника	до 10.11.2022 р.	
6	Подання на кафедру завершеної роботи	до 20.11.2022 р.	
7	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормо-контролю кваліфікаційної роботи	до 28.11.2020 р.	
8	Підготовка студента до захисту та захист кваліфікаційної роботи	28.11.2022 – 30.11.2022 р.	

Здобувач ВО _____ Куденцова М.В.
(підпис)

Керівник роботи _____ Федотова Т.А.
(підпис)

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 55,   рисунків 2,   таблиць 10,   додатків 0,
графічного матеріалу 0,   використаних джерел 32

- Об'єкт дослідження:** Інноваційний розвиток національних економік
- Предмет дослідження:** Глобалізаційні тенденції прояву асиметричності та диспропорційності інноваційного розвитку національних економік.
- Мета дослідження:** дослідження проявів асиметричності інноваційного розвитку національних економік в глобальному вимірі та прогнозування впливу глобалізаційних тенденцій на інноваційний розвиток національних економік
- Методи дослідження:** порівняння, узагальнення, аналіз і синтез, індукція і дедукція, конкретизація, систематизація, табличний, графічний методи, прогнозування.
- Основні результати дослідження:** дано розуміння інноваційних змін як змін в співвідношеннях і пропорціях структури національної економіки;
зроблено висновок про посилення неоднорідності, нестійкості і невизначеності соціально-економічних явищ і процесів в розвитку національних економік під впливом глобалізаційних тенденцій;
встановлено основні тенденції впливу глобалізаційних аспектів розвитку на інноваційний розвиток національних економік та причини низького рівня інноваційної активності національних економік;
доведено, що асиметрія інституціональної і технологічної структур національної економіки породжується природою інституціональної і технологічної динаміки;
приведена переконлива аргументація на користь тези про асиметричність розвитку сукупності структурних, інституціональних і технологічних змін;
застосування методу інституційної статистики і динаміки при аналізі технологічної та інституційної

асиметричності розвитку дозволило визначити, що виникнення негативних інституціональних змін пояснюється недостатнім, неадекватним або фрагментарним функціонуванням ринкових інститутів, крім того інститутам інноваційного розвитку протистоять інститути, що перешкоджають інноваційному розвитку;

запропоновано ефективні механізми згладжування асиметричності розвитку та перспективні тенденції інноваційного розвитку національних економік в глобалізованому світі.

Ключові слова:

інноваційний розвиток, національна економіка, глобалізація, диспропорційність, асиметричність розвитку, тенденції розвитку

ЗМІСТ

Вступ	7
Основна частина	10
Висновки та рекомендації	43
Список використаних джерел	53

ВСТУП

Актуальність теми. В глобалізованому світі XXI століття, вдале поєднання індустріального та постіндустріального способів виробництва вже визначило появу нового суспільно-технологічного способу виробництва, що базується на інтелектуально-інноваційному й інформаційно-технологічному укладі. З метою зміни ситуації на краще, варто при проведенні реформ та комплексної і системної модернізації опиратися на реалістичні уявлення про недостатню ефективність наявних інститутів розвитку, перспективність “нових” інститутів інноваційного розвитку, поведінку суб’єктів під час інституціонально-структурних перетворень, глибинні проблеми стратегії й тактики реформ, що перешкоджають становленню інституційного ладу національної економіки інноваційного типу. Реалії сьогодення переконливо засвідчують потребу у пізнанні інституціонального виміру інноваційної економіки, подоланні існуючих “інноваційних пауз”, “інституціонального вакууму” та усуненні інституціональної інерції формальних і неформальних норм, а також подолання диспропорційності інноваційного розвитку та нівелювання впливу негативного асиметричності.

Невідповідність інтегрованості національних економік в процес глобального економічного розвитку і різний рівень забезпечення інтелектуальними ресурсами загострює загальну проблему нерівномірності інноваційного розвитку різних країн і, зокрема, проблему асиметричності глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації. На сучасному етапі, коли залученість країни в міжнародний технологічний обмін визначають рівень її розвитку і місце у світовому економічному просторі, розвинені держави мають безумовні переваги над групою менш розвинених країн.

У зв'язку з посиленням сучасних тенденцій інтелектуалізації економічного розвитку, для багатьох країн, що розвиваються, зменшується можливість досягти рівня розвитку провідних країн і змінити своє місце в міжнародній економічній системі. Крім того, ще більше проявляється технологічний розрив між країнами в порівнянні з початком індустріальної епохи. Тоді як в розвинених країнах домінує четвертий і п'ятий технологічні устрої (органічна хімія, обробка інформації, електроніка, телекомунікації, робототехніка) і відбувається перехід до шостого технологічного устрою - нано і біотехнологія, в країнах середнього рівня розвитку панують лише третій і четвертий технологічні устрої з домінуванням металургії, електроенергетики, неорганічної хімії; авто - і авіабудування і т. ін., а країни світової периферії все ще зберігають доіндустріальні технології.

Сучасний інноваційний технологічний розвиток країн світу і їх взаємодія в науково-технологічній сфері проявляється в двох протилежних, але об'єднаних тенденціях. З одного боку, відбувається поступове наближення рівнів технологічного розвитку країн і регіонів світу, а з іншого - відбувається поглиблення технологічного розриву як між самими лідерами, такими як США, Китай, Японія, країни ЄС, так і між країнами лідерами та іншими країнами

світу. Цей розрив пов'язаний, передусім, з нерівномірним освоєнням країнами світу досягнень науково-технічної революції і впровадженням елементів нових технологічних устроїв в їх національні економіки. Таким чином, асиметричність процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку існує не лише між розвиненими країнами, що розвиваються, а також і серед лідерів світової економіки.

На процеси інноваційних перетворень суттєвий вплив надає взаємообумовленість і взаємозалежність механізмів технологічних і інституціональних трансформацій національних економік. Ця взаємодія відбувається під впливом різних темпів зміни інноваційних технологій і інертних інститутів, в умовах протидії стимулів і протидії структурно-технологічним перетворенням. Наслідком цієї тенденції є досліджувана в роботі асиметричність розвитку національних економік. Це явище має і об'єктивні причини. Асиметрія інституціональної і технологічної структур економіки породжується природою інституціональної і технологічної динаміки. Технологічна динаміка включає трансформацію технологій, принципів організації технологічних процесів, а також появу нових технологій, що визначають структурно-технологічні перетворення економіки. Це постійно поновлюваний процес, який посилюється з часом, і на нього впливають первинні технологічні і інституціональні умови. Інституціональна ж динаміка відбувається в умовах інституціональної інерції, що утрудняє структурно-технологічні перетворення. Крім того, на асиметричність інституціональної і технологічної структур національних економік істотно впливає суб'єктивна діяльність груп спеціальних інтересів, заснована на рентній зацікавленості.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження проявів асиметричності інноваційного розвитку національних економік в глобальному вимірі та прогнозування впливу глобалізаційних тенденцій на інноваційний розвиток національних економік.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- визначити теоретико-методологічні підходи до визначення інноваційного розвитку національних економік;
- дослідити прояви асиметричності інноваційного розвитку національних економік в глобальному вимірі
- розробити прогнозування впливу глобалізаційних тенденцій на інноваційний розвиток національних економік та запропонувати заходи нівелювання асиметричних проявів розвитку.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є інноваційний розвиток національних економік.

Предметом кваліфікаційної роботи є глобалізаційні тенденції прояву асиметричності та диспропорційності інноваційного розвитку національних економік.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі для досягнення її мети та вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: порівняння, узагальнення, аналіз і синтез, індукція і дедукція, конкретизація, систематизація, табличний, графічний методи, прогнозування.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані, у т.ч. . Державної служби статистики України та міжнародних організацій, інтернет-ресурси, наукові праці зарубіжних та українських вчених. Дані досліджень аналітичних агентств.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні теоретичних та науково-методичних засад дослідження асиметричності розвитку національних економік в умовах посилення глобалізаційних тенденцій світового розвитку.

Основні результати кваліфікаційної роботи:

- дано розуміння інноваційних змін як змін в співвідношеннях і пропорціях структури національної економіки;
- зроблено висновок про посилення неоднорідності, нестійкості і невизначеності соціально-економічних явищ і процесів в розвитку національних економік під впливом глобалізаційних тенденцій;
- встановлено основні тенденції впливу глобалізаційних аспектів розвитку на інноваційний розвиток національних економік та причини низького рівня інноваційної активності національних економік; доведено, що асиметрія інституціональної і технологічної структур національної економіки породжується природою інституціональної і технологічної динаміки;
- приведена переконлива аргументація на користь тези про асиметричність розвитку сукупності структурних, інституціональних і технологічних змін;
- застосування методу інституційної статистики і динаміки при аналізі технологічної та інституційної асиметричності розвитку дозволило визначити, що виникнення негативних інституціональних змін пояснюється недостатнім, неадекватним або фрагментарним функціонуванням ринкових інститутів, крім того інститутам інноваційного розвитку протистоять інститути, що перешкоджають інноваційному розвитку;
- запропоновано ефективні механізми згладжування асиметричності розвитку та перспективні тенденції інноваційного розвитку національних економік в глобалізованому світі.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

При визначенні поняття «національна економіка» найчастіше використовуються два підходи:

1. Технологічний, відповідно до якого «національна економіка» розглядається як сукупність галузей, видів виробництва (видів економічної діяльності), утворень різного рівня. При цьому для її характеристики використовуються показники обсягів та якості виробленої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, величина залучених внутрішніх та зовнішніх ресурсів, ефективність їх використання, рівень впровадження інновацій, конкурентоздатність на світовому ринку тощо [3].

2. Соціально-економічний, який передбачає розгляд «національної економіки» як сукупності виробничих відносин, яким властиві певний рівень розвитку продуктивних сил, тип економічної системи, характер суспільного відтворення, специфічний господарський механізм, рівень життя населення, власна інституціональна система та національно-культурні особливості [3].

Національна економіка — це структурно і організаційно єдина система взаємозв'язаних галузей і сфер діяльності людей, якій властива відповідна пропорційність, взаємозумовленість розміщення на території, обмеженій державними кордонами. Національна економіка є продуктом певних історичних процесів і періодів, оскільки становлення її здійснюється досить тривалий час [4].

У вузькому розумінні «національна економіка є сукупністю економічних суб'єктів і зв'язків між ними, яка має просторово визначену і специфічно складену національну організаційну структуру, характеризується господарською цілісністю і спрямована на задоволення потреб суспільства у матеріальних і соціальних благах» [5].

У широкому розумінні «національна економіка» — це структурована в галузевому і територіальному просторі економічна діяльність у масштабах країни, що регулюється інституціональною системою, яка відповідає економічному, політичному та ідеологічному устрою (порядку), сформованому в цій країні [5].

Економіка інновацій базується на двох фундаментальних принципах: основна мета економічної політики полягає в тому, щоб стимулювати більшу продуктивність завдяки інноваціям, і що ринки, що спираються тільки на ресурси та цінові сигнали, не завжди будуть настільки ж ефективними, щоб сприяти підвищенню продуктивності та економічному зростанню [6].

Інноваційна економіка - тип економіки, заснованої на потоці інновацій, на постійному технологічному вдосконаленні, на виробництві та експорті високотехнологічної продукції з дуже високою додатковою вартістю і самих технологій. Передбачається, що при цьому в основному прибуток створює інтелект новаторів і вчених, інформаційна сфера, а не матеріальне виробництво (індустріальна економіка) і не концентрація фінансів (капіталу) [6].

Виходячи зі змісту наведених визначень, можна виділити декілька характерних рис, що притаманні «національній економіці», які потребують врахування при розробленні та впровадженні моделі управління нею:

1. Вона являє собою складну економічну систему, яка, залежно від поставлених завдань, може розглядатись у широкому та вузькому значенні.

2. Повноцінне функціонування національної економіки як системи потребує підтримання певної пропорційності між її окремими складовими – підсистемами.

3. Поряд із загальними рисами, кожна національна економіка характеризується власними особливостями, які відрізняють її від інших подібних об'єктів.

4. Національна економіка «прив'язана» до певного територіального простору – обмеженого державним кордоном.

5. Властивості та особливості національної економіки проявляються в конкретних історичних умовах.

6. Визнання «нації» як визначальної риси, що дозволяє ідентифікувати поняття «національна економіка» [3].

Науково-інноваційний шлях розвитку економічних систем об'єктивно є початковим етапом становлення постіндустріального, інформаційного суспільства [1].

У світовому господарстві формується нова парадигма економічного росту на основі використання інновацій і знань як головних економічних ресурсів, а науково-технічний прогрес (НТП) змінює масштаби та структуру виробництва, здійснюючи потужний вплив на стан економіки. Зростання ролі НТП в суспільно-економічному прогресі вдало відображено в сучасній економічній теорії. Так, інституціональна економічна теорія опираючись на наукове пізнання, структурування його розвитку у вигляді технологічних укладів і технологічних способів виробництва, «вживила» їх в економічну теорію. Цей новий рівень економічної теорії та методології відображає сучасний рівень пізнання і є нерозривно пов'язаний із становленням нової, постіндустріальної парадигми економічної теорії, а саме інноваційного її типу [1].

Економічний прогрес суспільства в основному забезпечується за рахунок інновацій. Цей факт засвідчено досвідом вдалого функціонування інноваційних економік постіндустріальних країн. Адже саме інновації є результатом поєднання економічних потребам з можливостей НТП. Науково-технічний прогрес є досить складним технологічним, науковим та соціально-економічним процесом. НТП органічно поєднує розвиток науки і техніки. Перетворення науки в безпосередню виробничу силу означає, що кожний наступний крок у розвитку техніки базується на попередніх наукових розробках. Отже, технічний прогрес стає матеріалізацією прогресу наукового та є важливим фактором інноваційного розвитку. Інноваційний процес об'єднує економіку, техніку, освіту, науку, управління та підприємництво. Його межі – від зародження ідеї до її комерціалізації, тобто комплекс відносин: виробництво → обмін → споживання [1].

Джозеф Шумпетер був одним з перших і найважливіших вчених, який розглядав питання про інновації в галузі економіки. У своїй роботі «Теорія економічного розвитку» учений уперше сформулював теорію економічної динаміки, засновану на створенні «нових комбінацій», основними видами яких є: виробництво нових благ, застосування нових способів виробництва, комерційне використання благ, освоєння нових ринків збуту і джерел сировини, зміна галузевої структури [7].

Й. Шумпетер вважав, що уявлення про науково-технічний прогрес (НТП) як про більш-менш рівномірний процес удосконалення технологічних систем шляхом поступового поширення нових технологій і «вимивання» застарілих не є в науково коректним. Він звернув увагу на суперечливість НТП, показав нерівномірний характер цього процесу, пов'язаного із періодичними порушеннями економічної рівноваги внаслідок впровадження нововведень [7].

На відміну від його сучасника Джона Мейнарда Кейнса, Шумпетер стверджував, що розвиваючі інститути, підприємці та технологічні зміни лежали в основі економічного зростання. Він стверджував, що "капіталізм можна розуміти лише як еволюційний процес постійних інновацій та «творчого руйнування» [6].

За Й. Шумпетером, нововведення супроводжується творчим руйнуванням економічної системи, обумовлюючи її перехід із одного стану рівноваги до іншого. Цей перехід пов'язаний із флуктуаціями в динаміці економічних показників. Періодичність появи нововведень здатна викликати циклічність економічного розвитку. Й. Шумпетер висунув гіпотезу, що пояснює довгі хвилі в економіці періодичною концентрацією (кластеризацією – у його термінології) важливих нововведень у відносно короткі проміжки часу. Досліджуючи феномен довгих хвиль, він звернув увагу на нерівномірність розвитку різних секторів економіки – швидке зростання одних і застій інших. Цю нерівномірність Й. Шумпетер пояснював у контексті своєї інноваційної теорії [7].

Основні положення теорії інноваційного (економічного) розвитку Й. Шумпетера:

1. Кожен довгий цикл має форму не частини хвилі, а Б-подібної або логістичної кривої, яка описує траєкторію життєвого циклу конкретного технічного способу виробництва. На завершальній стадії старого технічного базису виникає новий.

2. Двигуном прогресу у формі циклічного руху є інвестування, але не у кожне виробництво, а лише в інновації.

3. Усі інновації поділяються на базисні і поліпшуючі, які знаходяться в постійній конкуренції один з одним. Саме ця конкуренція призводить до періодичного Б-подібного руху.

4. Крива життєвого циклу інновації нелінійно переходить в нову, що породжує скачки.

5. З'являються нові винаходи, які виводять виробництво з рівноваги.

6. Численні життєві цикли інновацій зливаються в пучки (кластери) [7].

Інноваційна економіка спробувала відповісти на основні питання в загадці загального фактору зростання продуктивності праці. Постійний ріст виробництва більше не можна пояснити лише збільшенням ресурсів, що використовуються у виробничому процесі, як це розуміють в процесі індустріалізації. Отже, інноваційна економіка орієнтована на теорію економічної творчості, яка вплине на теорію прийняття рішень фірмою та організацією. Таким чином, він розширює шумпетерівські аналізи нової технологічної системи шляхом включення нових ідей інформаційно-комунікаційних технологій у світову економіку [6].

Дійсно, в останнє десятиліття з'явилася нова теорія та розповідь про економічне зростання, орієнтоване на інновації. Економіка інновацій виникає на основі інших шкіл економічної думки, включаючи нову інституційну економіку, нову теорію росту, теорію ендогенного зростання, еволюційну економіку, економіку нео-шумпетера. Це забезпечує економічну основу, яка пояснює і допомагає підтримувати зростання в сучасній економіці знань[6].

Провідні теоретики інноваційної економіки включають як формальних економістів, так і теоретиків управління, фахівців з технологічної політики та ін. До них належать Пол Ромер, Ельханан Довідман, У. Брайан Артур, Роберт Акстел, Річард Р. Нельсон, Річард Ліпсі, Майкл Портер, Крістофер Фріман [6].

Інноваційні економісти вважають, що в першу чергу стимулом економічного зростання в сучасній економіці, заснованої на знаннях, є не капітал накопичення, як це стверджує неокласицизм, а інноваційний потенціал, викликаний комбінацією активних знань і технологічних екстерналій. Економічне зростання в інноваційній економіці є кінцевим продуктом пізнання; режими і правила, що дозволяють для підприємництва та інновацій (наприклад, НДДКР, витрати, дозволів, ліцензій); технологічні зовнішні ефекти та екстерналій між співпрацюючими фірмами; інноваційних систем, створення інноваційних середовищ (тобто кластерів, агломерацій, мегаполісів) [6].

В 1970 році економіст Мілтон Фрідман сказав в Нью-Йорк Таймс , що бізнес-єдина мета, щоб генерувати прибуток для своїх акціонерів, а компанії, які переслідують інші місії будуть менш конкурентоспроможними, що призводить до зменшення вигод для власників, співробітників і суспільства. Проте дані за останні кілька десятиліть показують, що, хоча прибуток має значення, хороші фірми постачають набагато більше, зокрема, впровадження інновацій на ринок. Це сприяє економічному зростанню, зайнятості, прибутку та іншим загальносоціальним благам. Бізнес-школи професор Девід Алстром стверджує: "головна мета бізнесу полягає в розробці нових та інноваційних товарів і послуг, які генерують економічне зростання, забезпечуючи переваги для суспільства" [6].

Незважаючи на відмінності в економічній думці, обидві точки зору базуються на одних і тих же базових передумовах: основа економічного зростання є оптимізація використання факторів і мірилом успіху є те, наскільки добре коефіцієнт використання оптимізований. Незалежно від факторів, вона тим не менш призводить до того ж ситуації особливу обдарованість, різні відносні ціни, і виробничі процеси. Так що поки, крім відмінностей у

теоретичних концепціях, інноваційна економіка може знайти благодатний ґрунт у панівної економічної теорії, а не залишатися в діаметральній розбіжності [6].

Емпіричні дані по всьому світу вказують на позитивний зв'язок між технологічними інноваціями та економічними показниками. Інноваційний потенціал пояснює більшу частину зростання ВВП в Індії і Китаї між 1981-2004, але особливо в 1990-і роки. Їх розвиток Національної інноваційної системи за рахунок значних інвестицій в R&D витрат і персоналу, патентів і високотехнологічних/послуги експорту зміцнення їх інноваційного потенціалу. Об'єднання наукового сектору з бізнес - сектором, створення стимулів для інноваційної діяльності, а також вирівнювання імпорту технологій і корінних НДДКР зусиль, в обох країнах призвело до швидкого економічного зростання в останні десятиліття. Крім того, Рада по міжнародним відносинам заявила, що з кінця 1970-х років США завоювала непропорційно велику частку світових багатств через свої агресивні прагнення технологічних змін, демонструючи, що технологічні інновації є центральним каталізатором стійких економічних показників. Практика показує, що інновації сприяють стійкому економічному зростанню і зростанню доходів на душу населення [6].

Рейтинги ГІІ базуються на наступних семи стовпах, розділених на наступні індекси входу та результату інновацій. Потім економіки оцінюються на основі загальних агрегованих пов'язаних балів для кожної з них:

Інноваційні вклади:

- Заклади/ Фільмографічні подробиці
- Дослідження людини та капіталу
- Інфраструктура
- Витонченість ринку
- Витонченість бізнесу

Інноваційні результати:

- Результати знань і технологій
- Творчі результати
- Технологічні кластери [19].

Нерівномірність як загальна закономірність глобального розвитку завжди була його невід'ємною характерною рисою. Проте на сучасному витку глобальних трансформацій вона набуває якісно нових соціально-економічних форм під впливом посилення регіональних інтеграційних процесів у світі, інтернаціоналізації соціально-економічного життя, науки, техніки та гуманітарної сфери, прискорення процесів техноглобалізму, активізації тенденцій до глобальної монополізації виробництва і капіталу, а також наростання неадекватності інституційної системи масштабам та динаміці глобальних трансформацій. Це потребує суттєвої модернізації концепції нерівномірності глобального економічного розвитку, а саме – змісту поняття «нерівномірність економічного розвитку», критеріїв економічної стратифікації країн світу та системи факторів, котрі її обумовлюють, з метою адекватного відображення трансформацій економічних систем різного рівня у глобальних координатах розвитку. Не випадково, що протягом останніх десятиліть поняття «нерівномірність економічного розвитку» поступово еволюціонує у більш

містку і багатогранну категорію «асиметрія», яка є більш цілісною і системною у трактуванні сутності глобальних форм нерівномірності економічного розвитку та розкритті їхньої багатоманітності і суперечливості [19].

Під асиметріями глобального економічного розвитку розуміють усталену відсутність структурної рівноваги глобальної економічної системи, яка проявляється у:

- 1) непропорційності розвитку підсистем і елементів світового господарства в силу об'єктивно існуючих суперечностей між ними;
- 2) порушенні функціонально-ієрархічної рівноваги геопростору, коли актори геополітичної та гео економічної взаємодії реалізують свої інтереси, нехтуючи інтересами інших;
- 3) поліваріантності та асинхронності національних і глобальних циклів розвитку [19].

Основними вимірами асиметрій глобального розвитку є:

- 1) матеріальний (кількісно-вартісний);
- 2) просторово-часовий;
- 3) соціокультурний (якісний).

Таким чином, асиметрія є об'єктивною і закономірною формою глобального економічного розвитку та інструментом виявлення системи його багаторівневих суперечностей. При цьому базовими ідентифіковано три рівні асиметрій глобального розвитку у дев'яти функціональних вимірах, що характеризують:

- 1) асиметрії у розподілі первинних ресурсів;
- 2) асиметрії у технологічному, економічному, фінансовому розвитку;
- 3) диференціацію країн за рівнем геополітичного впливу, з урахуванням їх соціокультурних та інституційних відмінностей.

Зокрема в економічній літературі глобальність трактують як спільність, глобалізацію — як процес досягнення глобальності, а глобалізм — як свідоме здійснення глобалізації [19].

Попри очевидні феноменальні прояви глобалізація демонструє асиметричність, нерівномірності, асинхронності та диспропорційності розвитку. З одного боку, саме глобалізація має окреслити шлях ноосферного розвитку, де відбудеться докорінна трансформація суспільного виробництва в напрямі його інтелектуалізації, гуманізації, соціологізації, що має зумовити небачений ефект економічної мультиплікації й вибухового економічного розвитку. Сучасні дослідження пов'язують перспективи розвитку з моделлю інтелектуальної економіки, якою управляє інтелектуальний капітал (людський капітал як сукупність знань, навичок і творчих здібностей людини плюс структурний капітал як технічне, інформаційне та організаційне забезпечення його реалізації). Уже сьогодні в країнах ОЕСР понад половину ВВП створюється в інтелектуальному виробництві. З іншого боку, дедалі більше дослідників, політичних і державних діячів доходять висновку, що ця нова система світопорядку невідворотно призведе до глобального апокаліпсису, маючи на увазі невідворотність і абсолютний характер глобальних викликів і загроз [19].

Отже, в широкому сенсі системна глобалізація ідентифікується як об'єктивно закономірний, кількісно всеосяжний і все поглинальний процес еволюційного формування нової ери зрощення суспільного простору, націй, політичних, соціокультурних, економічних систем на тлі фундаментальних якісних перетворень у всіх сферах суспільного життя, що має складну мотиваційну природу, позитивні й негативні впливи і наслідки системного характеру [19].

З огляду на це економічна глобалізація стає вищим рівнем інтернаціоналізації господарського життя з безпрецедентними масштабами та якісно новою динамікою міжнародного виробництва та обміну. Перебуваючи в тісному взаємозв'язку з іншими компонентами загального глобалізаційного процесу (політичним, науково-технічним, інформаційним, екологічним, соціокультурним), вона, своєю чергою, підпадає під вплив внутрішньої структуризації, тобто може бути диференційована на виробничу, торговельну, фінансово-інвестиційну, інфраструктурну тощо.

Як одна із провідних тенденцій у розвитку сучасної світової економічної системи глобалізація є якісно новим рівнем інтернаціоналізації, передбачає встановлення безпосереднього зв'язку національної економіки й світового господарства. Глобалізація кількісно охоплює весь світ, а якісно — усі сфери людської життєдіяльності. Тому лише умовно, у межах методу абстракції, можна говорити про політичну, економічну, соціокультурну глобалізацію.

Серед найсуттєвіших ознак економічного глобалізму найчастіше називають:

- виведення економічних інтересів національних господарських суб'єктів за національно-державні рамки;
- вихід національних корпорацій на глобальний ринок, що формується;
- перетворення національних корпорацій на ТНК, а потім — на глобальні корпорації;
- розширення сфери діяльності транснаціональних економічних і фінансових структур до рівня глобальних ринків;
- неможливість розв'язання більшості економічних і соціальних проблем на обмеженому національному рівні;
- зростання залежності економічної ситуації у більшості країн від ситуації у країнах — лідерах глобалізації;
- поширення доларизації національних економік;
- посилення добровільно-примусової координації національних економічних і фінансових стратегій і політик на глобальному рівні (особливо в галузі торгівлі, фінансів, екології, зайнятості, міграції) [19].

Глобальний інноваційний індекс складений Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнелльського університету та міжнародної бізнес-школою «Insead». Всього в рейтингу представлені 143 країни. Дослідження проводиться з 2007 року. Дослідження знаходяться під державним управлінням і спрямовані на вивчення економічних процесів і проводяться щорічно [19].

Оцінка Міжнародного інноваційного індексу є частиною великого дослідження, в якому розглядалися як комерційні результати інноваційної

діяльності в країнах, так і активність урядів щодо заохочення та підтримки інноваційної діяльності в своїй державній політиці. Дослідження включало опитування понад 1000 керівників вищої ланки з компаній - членів Національної асоціації виробників у всіх галузях виробництва, поглиблені інтерв'ю з 30 керівниками й порівняння «інноваційної привабливості» 110 країн і всіх 50 штатів США. Глобальний індекс інновацій складений з 82 різних змінних, які детально характеризують інноваційний розвиток країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1 – Глобальний індекс інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають перші місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2		3		4		5		6		7	
Швейцарія	68,40	1	67,24	1	66,08	1	65,5	1	64,6	1	-3,8	-5,56
Нідерланди	63,32	2	61,44	4	58,76	5	58,6	6	58,0	5	-5,32	-8,40
Швеція	63,08	3	63,65	2	62,47	2	63,12	2	61,6	3	-1,48	-2,35
Велика Британія	60,13	4	61,30	5	59,78	4	59,8	4	59,7	4	-0,43	-0,72
Сінгапур	59,83	5	58,37	8	56,61	8	57,8	8	57,3	7	-2,53	-4,23
США	59,81	6	61,73	3	60,56	3	61,3	3	61,8	2	1,99	3,33
Фінляндія	59,63	7	59,83	6	57,02	7	58,4	7	56,9	9	-2,73	-4,58
Данія	58,39	8	58,44	7	57,53	6	57,3	9	55,9	10	-2,49	-4,26
Німеччина	58,03	9	58,19	9	56,55	9	57,3	10	57,2	8	-0,83	-1,43
Ірландія	57,19	10	56,10	12	53,05	15	50,7	19	48,5	23	-8,69	-15,19
Україна	38,52	43	37,40	47	36,32	45	35,6	49	31,0	57	-7,52	-19,52

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

В табл. 2 представлений глобальний індекс інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу.

Таблиця 2 – Глобальний індекс інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2		3		4		5		6		7	
Болівія	22,88	117	24,76	110	22,41	105	23,4	104	-	-		
Нігерія	22,37	118	23,93	114	20,13	117	20,1	118	16,9	114	-5,47	-24,45
Гвінея	20,71	119	19,50	125	17,32	130	16,7	130	11,6	132	-9,11	-43,99
Замбія	20,66	120	20,36	124	19,39	122	19,8	121	15,8	118	-4,86	-23,52
Бенін	20,61	121	20,42	123	18,13	126	18,0	128	14,6	124	-6,01	-29,16
Нігер	20,57	122	18,13	127	17,82	128	17,8	129	14,6	125	-5,97	-29,02
Кот-д'Івуар	19,96	123	25,55	103	21,24	112	21,0	114	17,8	109	-2,16	-10,82
Буркіна-Фасо	18,95	124	23,30	117	20,00	118	20,5	115	15,3	120	-3,65	-19,26
Того	18,91	125	18,54	126	18,54	125	19,3	125	15,1	122	-3,81	-20,15

Продовження таблиці 2

1	2		3		4		5		6		7	
Ємен	15,04	126	14,49	129	13,56	131	15,4	131	13,8	128	-1,24	-8,24

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

Результати рейтингу Global Innovation Index 2022:

- Деякі ключові зміни в топ-15 рейтингу ГІІ, Китай, Туреччина та Індія консолідують свої позицію як глобального інноваційного центру;

- Швейцарія – 12-й рік поспіль – займає перше місце в ГІІ 2022. Сполучені Штати піднімаються на 2 позицію.

- Потім йде Швеція, за якою, у свою чергу, йдуть Сполучене Королівство, Нідерланди та Республіка Корея.

- Китай піднявся на 11 місце, обігнавши Францію; на даний момент вона твердо залишається єдиною економікою із середнім рівнем доходу в топ-30 ГІІ. Виняткова позиція Китаю економіки із середнім рівнем доходу наразі видно, якщо тільки Туреччина не розвиватиметься швидше.

- Канада повернулася до 15 найкращих світових інноваторів, піднявшись на 15 місце.

- Південно-Східна Азія, Східна Азія та Океанія (SEAO) є єдиним регіоном, який скорочує відставання від Північної Америки і Європи. Дві економіки SEAO входять до 10 найбільших світових інноваторів: Республіка Корея (6) і Сінгапур (піднявшись на 7 місце).

- Туреччина (37) та Індія (40) вперше увійшли до топ-40.

- Крім Китаю та Індії, В'єтнам (48 місце), Ісламська Республіка Іран (53 місце) і Філіппіни (59 місце) є країнами із середнім рівнем доходу, які найшвидше наздоганяють інновації на сьогоднішній день, хоча В'єтнам і Філіппіни трохи відступили, підкреслюючи важливість підтримки інноваційні зусилля з часом. Індонезія (75 місце), у свою чергу, демонструє багатообіцяючий інноваційний потенціал.

- Найбільшими економіками в регіоні Північної Африки та Західної Азії є Ізраїль (16-е), Об'єднані Арабські Емірати (31 місце і наближаються до топ-30) і Туреччина.

- Індія, Ісламська Республіка Іран і – вперше – Узбекистан (82) і Пакистан (87) очолити регіон Центральної та Південної Азії.

- Чилі (50 місце) – єдина латиноамериканська країна в топ-50 – очолює Латинську Америку та Карибський регіон, за ним Бразилія (54 місце) – новачок у трійці лідерів регіону – потім Мексика (58 місце), а Коста-Ріка вибула з трійки лідерів у регіоні (68 місце). Колумбія (63), Перу (65), Аргентина (69-е місце) і Домініканська Республіка (90-е місце) відзначають значне підвищення рейтингу в ГІІ 2022.

- Маврикій (45) і Південна Африка (61) очолюють регіон Африки на південь від Сахари, за ними йде новачок до трійки регіональних лідерів Ботсвана (86), а потім Кенія (88). За межами Маврикія та Ботсвани, Гана (95), Намібія (96), Сенегал (99), Зімбабве (107), Ефіопія (117) і Ангола (127) стрибок вперед.

Інвестиції в інновації процвітали в розпал пандемії COVID-19 і процвітали в 2021 році, але їх подальша стійкість до 2022 року невідома, оскільки світ стикається з новими викликами

Історичні дані, а також глобальна економічна рецесія змусили очікувати швидкого скорочення у сфері досліджень і розробок (R&D), заявок на інтелектуальну власність (IP) і венчурного капіталу в 2020 році і 2021 р.

Сталося навпаки:

- У 2021 році кількість наукових статей, опублікованих у всьому світі, вперше перевищила позначку в 2 мільйони.

- Інвестиції в глобальні НДДКР у 2020 році зросли на 3,3 відсотка, але не зменшилися, але сповільнилися історично високий темп зростання НДДКР у 6,1 відсотка, зафіксований у 2019 році.

- Асигнування з державного бюджету для економік, які найбільше витрачають на дослідження та розробки, продемонстрували значне зростання у 2020 році, коли уряди рішуче намагалися пом'якшити економічні наслідки кризи майбутнє інновацій. Що стосується бюджетів на НДДКР на 2021 рік, то з урядом картина більш різноманітна витрати продовжують зростати в Республіці Корея та Німеччині, але скорочуються Японії та США.

- У свою чергу найбільші корпоративні витрати на дослідження та розробки збільшили свої витрати на дослідження та розробки більш ніж на 11 відсотків у 2020 році та майже на 10 відсотків до понад 900 мільярдів доларів США у 2021 році, що більше, ніж у 2019 році до пандемії. Це зростання відбулося в першу чергу за рахунок чотирьох галузей: апаратного забезпечення ІКТ та електричне обладнання; Послуги програмного забезпечення та ІКТ; Фармацевтика та біотехнології. Будівельні та промислові метали. Компанії, які скорочують дослідження та розробки у 2020 році, зокрема в таких секторах, як автомобілі; Промислове будівництво та транспорт; і подорожі, як правило, але не завжди – повернувся до зростання науково-дослідних розробок у 2021 році.

- Активність подання заяв про інтелектуальну власність зросла під час глобальної пандемії у 2020 та 2021 роках. Міжнародний Заявки на торговельні марки – хороший показник для підприємництва – особливо сильно зросли в 2021 року на 15 відсотків.

- Найбільший бум був у венчурному капіталі (VC). Угоди венчурного капіталу зросли на 46 відсотків у 2021 році, що є записом рівні, які можна порівняти з роками інтернет-буму кінця 1990-х. Більше того, ВК став більш інклюзивним, з регіонами Латинської Америки, Карибського басейну та Африки найсильніше зростання венчурного капіталу, хоча і з низької бази. Прогноз венчурного капіталу на 2022 рік більш тверезий; затягування грошово-кредитна політика та вплив на ризиковий капітал призведе до уповільнення венчурного капіталу.

Субіндекс інноваційного вкладу (Innovation Input Sub-Index) складається з п'яти компонентів, які охоплюють елементи національної економіки, що забезпечують інноваційну діяльність: (1) інституції, (2) людський капітал і

дослідження, (3) інфраструктура, (4) складність ринку та (5) ділова вишуканість (табл. 3).

Таблиця 3 – Субіндекс інноваційного вкладу 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають перші місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2		3		4		5		6		7	
Сінгапур	74,2	1	72,2	1	70,2	1	70,0	1	70,6	1	-3,6	-4,85
Швейцарія	69,7	2	71,0	2	69,4	2	68,9	4	67,5	3	-2,2	-3,16
Швеція	69,2	3	70,4	4	69,2	3	69,6	2	66,3	4	-2,9	-4,19
Об'єднане Королівство	67,9	4	68,2	6	66,0	6	66,5	7	63,6	7	-4,3	-6,33
Фінляндія	67,9	5	68,0	7	65,8	8	67,0	6	64,5	6	-3,4	-5,01
США	67,8	6	70,9	3	68,8	4	69,1	3	69,0	2	1,2	1,77
Данія	67,4	7	69,3	5	66,8	5	67,0	5	62,8	8	-4,6	-6,82
Гонконг, Китай	66,7	8	66,7	8	65,8	7	64,2	10	65,3	5	-1,4	-2,10
Нідерланди	66,5	9	65,4	11	64,5	11	63,7	12	62,4	10	-4,1	-6,17
Канада	65,7	10	66,4	9	64,8	9	66,2	8	62,5	9	-3,2	-4,87
Україна	40,5	75	40,7	82	40,1	71	39,6	76	35,7	75	-4,8	-11,85

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

В табл. 4 представлений субіндекс інноваційного вкладу 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу.

Таблиця 4 – Субіндекс інноваційного вкладу 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2		3		4		5		6		7	
Буркіна Фасо	29,6	117	32,3	111	31,3	106	20,5	115	15,3	120	-14,3	-48,31
Малі	29,4	118	30,7	120	27,3	126	19,5	124	14,2	126	-15,2	-51,70
Мадагаскар	29,3	119	29,3	122	27,4	125	22,5	110	18,6	106	-10,7	-36,52
Пакистан	29,1	120	113	31,6	29,5	118	24,4	99	23,0	87	-6,1	-20,96
Зімбабве	28,9	121	29,2	123	28,0	123	21,9	113	18,1	107	-10,8	-37,37
Кот д'Івуар	28,6	122	32,4	110	31,3	105	21,0	114	17,8	109	-10,8	-37,76
Замбія	28,6	123	28,0	126	30,7	109	19,8	121	15,8	118	-12,8	-44,76
Гвінея	28,2	124	27,8	127	25,1	128	16,7	130	11,6	132	-16,6	-58,87
Йти	27,9	125	29,8	121	29,0	121	19,3	125	15,1	122	-12,8	-45,88
Ємен	22,2	126	22,5	129	19,9	131	15,4	131	13,8	128	-8,4	-37,84

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

В період з 2018 по 2022 роки Сінгапур займає 1 місце інноваційного вкладу. Швейцарія три роки поспіль 2018, 2019, 2020 займає 2 місце, а в 2021 втратила друге місце та посіла 4, 2022 році – 3 місце.

Україна да даній час 2022 займає 75 місце. Найгірше місце Україна посіла в 2019 році 82 місце. А найкраще місце в період 2018-2022 роки 71 місце в 2020 році.

Субіндекс інноваційного вкладу серед країн, які займають останні місця у рейтингу в 2018 році – це Ємен, 1326 місце. В 2019 році – 129 місце, в 2020 році – 131 місце, в 2021 році – 131 місце, в 2022 році – 128 місце.

Субіндекс інноваційної продукції (Innovation Output Sub-Index) надає інформацію про результати, які є результатами інноваційної діяльності в економіці. Є два стовпи результатів: (6) результати знань і технологій і (7) результати творчості (табл. 5).

Таблиця 5 – Субіндекс результатів інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають перші місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2		3		4		5		6		7	
Швейцарія	67,1	1	63,5	1	62,8	1	62,0	1	61,7	1	-5,40	-8,05
Нідерланди	60,2	2	57,5	2	53,1	4	53,5	3	53,7	6	-6,50	-10,80
Швеція	56,9	3	56,9	3	55,8	2	56,6	2	56,8	2	-0,10	-0,18
Люксембург	52,9	4	49,2	11	44,5	14	42,3	18	42,1	18	-10,80	-20,42
Німеччина	52,8	5	51,1	9	50,4	7	51,7	8	53,5	7	0,70	1,33
Об'єднане Королівство	52,4	6	54,4	4	53,6	3	53,1	6	55,8	3	3,40	6,49
США	51,8	7	52,6	6	52,3	5	53,5	4	54,6	5	2,80	5,41
Фінляндія	51,4	8	51,6	7	48,5	8	49,7	9	49,3	9	-2,10	-4,09
Ірландія	51,3	9	50,1	10	46,4	11	42,1	19	41,3	19	-10,00	-19,49
Китай	51,0	10	52,8	5	51,0	6	52,5	7	53,1	8	2,10	4,12
Україна	36,6	35	34,1	36	32,5	37	31,6	37	26,4	48	-10,20	-27,87

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

В табл. 6 представлений субіндекс результатів інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу.

Таблиця 6 – Субіндекс результатів інновацій 10 країн світу за період 2018-2022 років, які займають останні місця у рейтингу

Країна	2018		2019		2020		2021		2022		2018/2022	
	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка	Місце	Абс.	Відн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Болівія	22,9	117	15,1	113	11,0	117	12,3	111	-	-	-	-

Продовження таблиці 6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Нігерія	22,4	118	16,4	105	10,4	121	10,0	124	8,5	107	-13,90	- 62,05
Гвінея	20,7	119	11,2	124	9,5	122	9,5	126	3,2	128	-17,50	- 84,54
Замбія	20,7	120	12,7	121	8,0	128	9,3	127	7,1	115	-13,60	- 65,70
Бенін	20,6	121	9,4	125	6,5	131	5,6	132	1,7	131	-18,90	- 91,75
Нігер	20,6	122	8,3	127	7,7	129	7,6	130	5,3	126	-15,30	- 74,27
Кот д'Івуар	20,0	123	18,7	91	11,2	115	10,7	121	8,5	106	-11,50	- 57,50
Буркіна Фасо	18,9	124	14,3	115	8,7	124	10,1	123	5,4	124	-13,50	- 71,43
Йти	18,9	125	7,3	128	8,1	127	8,2	129	5,4	125	-13,50	- 71,43
Ємен	15,0	126	6,4	129	7,3	130	9,7	125	8,3	109	-6,70	- 44,67

Джерело: складено автором на основі даних джерела [19].

За результатами інновацій каше і незмінне місце посідає Швейцарія займає 1 місце. США порівняно з 2018 роком 7 місце піднялася на 5 місце на даний час 2022 рік. А в Ірландії спостерігається падіння з 9 місця в 2018 році на 10 місце в 2019 році, 11 місце в 2020, а на даний час займає 19 місце в 2022 році.

В Україні теж спостерігається спад 2018 рік – 35 місце, 2019 рік -36 місце, 2020 рік – 37 місце, 2021 рік – 37 місце, 2022 рік – 48 місце.

Серед країн, які займають останні місця у рейтингу результатів інновацій Ємен займає останнє місце в 2018 році -126 місце, але в 2022 році піднявся на 109 місце.

Поряд із природними і трудовими ресурсами основним виробничим капіталом суспільства вважається науково-технічний прогрес. У зарубіжній і вітчизняній літературі він пов'язується із поняттям інноваційного процесу. Це, як відзначив американський економіст Джеймс Брайт, єдиний процес, що об'єднує науку, техніку, економіку, підприємництво й управління. Він триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації та охоплює весь комплекс відносин: виробництво, обмін та споживання [8].

Зважаючи на постійне прискорення науково-технічного прогресу, посилення процесів глобалізації й інтернаціоналізації ринків, саме інноваційність та креативність стають головними факторами успіху не лише окремих підприємств, але й усіх національних економічних систем. А стратегічне управління нововведеннями є найважливішим завданням антикризової політики підприємства [8].

Інноваційний розвиток є визначальним фактором зростання ефективності діяльності підприємства, економічного зростання, покращання якості продукції,

економного використання ресурсів, запобігання екологічним наслідкам індустріалізації. Саме інновація сприяє динамічному саморозвитку і забезпечує конкурентоспроможність на всіх ієрархічних рівнях економіки. Інноваційний розвиток підприємств – це визначені безперервні зміни, що базуються на впровадженні і реалізації інновацій, що зумовлюють поліпшення кількісних та якісних характеристик діяльності підприємства, забезпечують зміцнення його ринкових позицій та створюють умови для його прогресивного розвитку.

Дифузія інновацій зумовлює тісний взаємозв'язок між науково-технічною, виробничою й інвестиційною діяльністю та свідчить про необхідність розгляду інновації як комплексу дій суб'єктів господарювання та складових національної інноваційної інфраструктури. Досягнення синергетичного ефекту інновації вимагає набагато більшого обсягу дій та сукупних інвестицій, ніж потрібно, щоб отримати локальний економічний ефект від звичайних капіталовкладень [8].

Важливим завданням державної інноваційної політики повинна стати стратегічна орієнтація розвитку виробництва на продукування і масове використання нових машин, матеріалів, виробничих процесів, забезпечення соціально-економічних, організаційних і правових умов для розширеного відтворення та ефективного використання науково-технічного потенціалу. В цілому велика частина науково-технічних інновацій пов'язана з товарами, що потребують капітальних витрат, проте рівні накопичення інвестицій в Україні досить низькі, і потенційні можливості розвитку науково-технічної сфери можуть бути втраченими. Зазначені аспекти є досить вагомими для країн із транзитивною економікою, оскільки процес відтворення виробничого апарату зазнає глибокої кризи. На сьогоднішній день у національній економіці обсягу інвестицій не вистачає навіть на просте відтворення, в результаті останнього збільшується частка зношених основних фондів (табл. 7).

Таблиця 7 - Впровадження інновацій на промислових підприємствах

Роки	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції (товарів, послуг), усього одиниць	З них		Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, %
			нових для ринку	упроваджених машин, обладнання	
2016	16,6	4139	978	1305	
2017	14,3	2387	477	751	0,7
2018	15,6	3843	968	920	0,8
2019	13,8	2148	418	760	1,3
2020	14,9	4066	691	647	1,9

Джерело: складено автором на основі даних джерела [9].

Аналіз кількісних оцінок впливу інновацій на зростання валового внутрішнього продукту проводили такі вчені, як М. Абрамовіц, Р. Солоу, Е. Денісон, Л. Канторович та інші, визначивши вплив цього чинника на рівні 88%. Так, згідно з результатами Р. Солоу в причинах приросту інвестицій необхідно вбачати лише 12% збільшення випуску продукції з розрахунку на одну людину-годину, а близько 87,5% – у технологічних зрушеннях [8].

Кількість упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) з 2015 по 2016 зростає, потім спостерігається спад, а в 2020 знову зростає, та становить 4066 одиниць.

Низька конкурентоспроможність вітчизняного виробництва на зовнішніх ринках вимагає більш ґрунтовних досліджень щодо визначення значущості факторів, що сприяють інноваційному національному розвитку. Відповідно до даних державного комітету статистики упродовж транзитивного періоду кількість підприємств, що впроваджували інновації, щороку зменшувалася як в абсолютних, так і відносних показниках [8] (табл. 8, 9).

Таблиця 8 - Кількість інноваційно-активних підприємств за видами економічної діяльності

Галузі економіки	Кількість інноваційно активних підприємств, одиниць		Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості підприємств, %	
	2016-2018	2018-2020	2016-2018	2018-2020
1	2	3	4	5
Усього	8173	2281	28,1	8,5
Промисловість	4060	1550	29,5	12,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	107	26	21,9	10,7
Добування кам'яного та бурого вугілля	6	2	12,8	6,7
Добування сирої нафти та природного газу	11	4	25,0	20,0
Добування металевих руд	10	4	41,7	21,1
Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	68	12	20,8	9,0
Надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	12	4	26,1	9,8
Переробна промисловість	3626	1452	31,8	13,1
Виробництво харчових продуктів	708	275	37,2	14,8
Виробництво напоїв	99	40	43,4	18,2
Виробництво тютюнових виробів	2	1	28,6	11,1
Текстильне виробництво	68	27	33,3	13,7
Виробництво одягу	144	34	22,1	5,9

Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	59	13	36,6	8,6
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	174	49	25,1	7,6
Виробництво паперу та паперових виробів	95	41	30,0	12,7
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	85	11	26,1	3,7
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	13	6	26,0	14,3
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	181	99	41,6	21,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	64	41	57,1	38,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів	237	75	32,2	10,4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	244	99	24,8	10,9
Металургійне виробництво	90	39	30,9	13,3
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	312	115	30,0	11,6
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	100	70	40,3	27,2
Виробництво електричного устаткування	134	76	38,0	19,9
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	323	145	35,3	15,7
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	57	32	39,6	20,8
Виробництво інших транспортних засобів	73	37	48,3	24,5
Виробництво меблів	128	53	35,8	15,1
Виробництво іншої продукції	85	33	30,7	12,7
Ремонт і монтаж машин і устаткування	151	41	18,7	5,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	143	37	20,0	11,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	143	37	20,0	11,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	184	35	15,8	8,9
Забір, очищення та постачання води	78	18	14,0	10,3
Каналізація, відведення й очищення стічних вод	21	8	17,9	10,0
Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	83	9	17,1	6,7
інша діяльність щодо поводження з відходами	2	–	22,2	–

Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	2174	300	30,1	4,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	568	133	15,5	3,6
Наземний і трубопровідний транспорт	294	66	13,6	3,0
Водний транспорт	5	–	20,0	–
Авіаційний транспорт	10	3	23,8	7,5
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	243	60	17,6	4,3
Поштова та кур'єрська діяльність	16	4	38,1	11,1
Інформація та телекомунікації	619	121	31,5	6,4
Видавнича діяльність	119	16	32,4	5,6
Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів	37	1	26,4	0,7
Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	68	8	31,2	4,0
Телекомунікації (електрозв'язок)	99	31	27,7	8,6
Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	213	52	35,1	8,4
Надання інформаційних послуг	83	13	30,2	4,8
Фінансова та страхова діяльність	222	12	38,3	6,5
Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення	135	5	40,1	4,2
Страховання, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування	57	6	42,5	12,0
Допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування	30	1	27,5	5,9
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	262	67	21,9	5,9
Наукові дослідження та розробки	114	79	37,4	27,4
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	154	19	34,0	4,4

Джерело: складено автором на основі даних джерела[9].

З таблиці 8 можемо бачити, що з періоду 2018-2020 скоротилася кількість інноваційно активних підприємств, порівняно 2016-2018 становить 8173 одиниці.

Промислові підприємства основну частину витрат на інновації забезпечують власними коштами. Ця тенденція спостерігається протягом останніх років. Водночас у структурі загальних інноваційних витрат за період

2016—2020 роки відбулися певні зміни. Відзначимо, що питома вага витрат на інновації за рахунок власних коштів підприємств за цей період дещо знизився.

Причинами низького рівня інноваційної активності є недоліки нормативно-правової бази, висока вартість залучення позикових коштів, відсутність у керівників підприємств стратегічного бачення майбутнього розвитку діяльності підприємства [8].

Проблемою є також низький рівень бюджетного фінансування інноваційних розробок, відсутність стимулів із боку держави для підприємств, що впроваджують інновації, наприклад, через механізм пільгового оподаткування чи кредитування

Важливими є також проблеми, що охоплюють внутрішнє середовище підприємств. У наш час спостерігається постійне зменшення кваліфікованих виробничих кадрів, які досить часто і є генераторами інноваційних ідей, також відсутність у межах самих підприємств механізмів стимулювання інноваційної ініціативності працівників через премії, доплати, інші форми матеріального стимулювання, низька платоспроможність підприємств. Виходячи з наведених даних пріоритет повинен бути відданий розвитку країни на основі активізації інноваційної діяльності у сфері базових наукоємних галузей народного господарства.

Саме завдяки інноваціям у соціально-економічній системі відбувається більш ефективно використання ресурсів. Інвестування в нові технології забезпечує вищу за середньогалузеву віддачу, змінюється також структура економіки. З часом відмирають застарілі енергоємні виробництва і на їх місці з'являються нові ресурсо- й енергозберігаючі. При цьому змінюється економічна організація суспільства: трансформуються форми власності, розвиваються нові технології управління, змінюються також і процедури регулювання економіки. Динамічно змінюються правові, етичні, естетичні й моральні норми. Підвищується рівень освіти та охорони здоров'я. Також поширення інновацій пов'язує різні соціальні й економічні суб'єкти в єдине ціле.

Загалом позитивний суспільний ефект інновацій полягає в тому, що вони:

- забезпечують інтенсивний шлях розвитку економіки;
- забезпечують прискорення зростання продуктивності факторів виробництва;
- сприяють перерозподілу ресурсів на перспективні напрямки;
- зміцнюють національну конкурентоспроможність.

Наукові дослідження, розробки та інновації стають ключовими факторами принципово нової соціально-економічної системи – економіки, що базується на знаннях, рішення про створення якої було прийнято Європейським Союзом на Лісабонському саміті у 2000 році. Країни ЄС запланували побудувати економічний простір, де інновації стануть головним інструментом економічного зростання та конкурентної боротьби. Вже зараз у більшості європейських країн економіка знань забезпечує до 30% зростання ВВП.

Таблиця 9 - Витрати на інновації промислових підприємств

Роки	Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі							
			наукові дослідження і розробки(НДР)		у тому числі				інші витрати на інновації (за виключенням НДР)	
					НДР, виконані власними силами		НДР, виконані іншими підприємствами			
			млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загального обсягу витрат на інновації
2016	18,9	23229,5	2457,8	10,6	2063,8	8,9	394,0	1,7	20771,7	89,4
2017	16,2	9117,5	2169,8	23,8	1941,3	21,3	228,5	2,5	6947,7	76,2
2018	16,4	12180,1	3208,8	26,3	2706,2	22,2	502,6	4,1	8971,3	73,7
2019	15,8	14220,9	2918,9	20,5	2449,9	17,2	469,0	3,3	11302,0	79,5
2020	16,8	14406,9	3486,3	24,2	2650,4	18,4	835,9	5,8	10920,6	75,8

Джерело: складено автором на основі даних джерела [9].

В одній із останніх доповідей Ради конкурентоспроможності США зазначається: «Інноваційність буде єдиним найважливішим фактором, що визначатиме успіх Америки у XXI столітті. Так само, як ми колись оптимізували наші організації з точки зору ефективності і якості, зараз ми повинні оптимізувати все наше суспільство з точки зору інноваційності» [8].

Таким чином, необхідно всебічно вивчати та аналізувати інноваційні процеси інших країн, щоб, переймаючи досвід, створювати умови для становлення і розвитку національних. Через значну обмеженість інвестиційних ресурсів в умовах економічної нестабільності необхідно цілеспрямовано сприяти їхній концентрації і вживати таких заходів:

- узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової сфер політики із завданнями інвестиційної стратегії;
- стимулювання капіталовкладень у реконструкцію, модернізацію, поновлення та створення інфраструктури виробництва;
- правового сприяння створенню малих підприємств інноваційного спрямування;
- формування ідеології інноваційного інвестування як такого, що спрямоване на майбутнє держави.

Подальший розвиток національного господарства значною мірою залежить від ступеня впровадження інноваційних технологій виробництва. Стимулювання та активізація інноваційної діяльності підприємств стає однією з передумов. Але в умовах невизначеності та макроекономічної нестабільності суб'єкти господарювання стикаються із серйозними перешкодами. Умовою створення таких умов господарювання, що стимулюють інноваційну діяльність та сприяють зростанню економічного потенціалу національної економічної системи. Таким чином, наявний високий кадровий, науково-технічний, природно ресурсний та інтелектуальний потенціал повинен стати основою подальшого поступу вітчизняної економіки.

Важливою складовою перебудови економіки України на сучасному етапі є активізація інвестиційної та інноваційної діяльності. З довгострокової точки зору темпи глобалізації та науково-технічного прогресу взаємозалежні, тобто протягом багатьох років мав місце циклічний процес, в якому нові технології виступають в якості базису для економічної і соціальної глобалізації. Однак, глобалізаційні процеси забезпечують потоки людських ресурсів, товарів, капіталів і, насамперед, ідей і знань, дозволяючи тим самим досягти безпрецедентних темпів технологічних змін. Саме інноваційний продукт справедливо можна визнати таким, що в найбільшій мірі піддається впливу глобалізації. Глобалізацію наукових технологій викликають значні темпи розвитку інновацій за технічним сприянням глобальних мереж, що поєднують дослідницькі центри державної і приватної підпорядкованості, а також за посередництвом процесів стандартизації. Розвиток і підтримка міжнародних інноваційних мереж, спільна науково-технічна діяльність багатьох країн і їх організацій в рамках не тільки приватного інтересу, але й загальноекономічного і науково-технічного розвитку всього світу, є найважливішим напрямом розвитку глобалізації в умовах сьогодення. Істотною особливістю інновацій є

майже миттєве розповсюдження технологій у світовому масштабі й одночасне зниження тривалості виробничого циклу і впровадження технологічних інновацій [10].

У сучасній економіці лівова частка інновацій підприємств спрямовується на покращення та вдосконалення технологій виробництва, основних засобів, що приводить до зменшення трудомісткості виконуваних операцій, економії матеріалів, освоєння нових технологічних процесів і, як наслідок, до формування стійкої конкурентоспроможності продукції. Так, підприємства орієнтуються на технологічне переозброєння своїх потужностей, максимальну автоматизацію процесів виробництва. Підвищення якості товарів досягається за рахунок прогресивних способів високоточної обробки деталей, автоматизації виробництва кінцевого продукту, за якого головні керуючі й контролюючі функції перекладаються з людини на прилади й автоматизоване обладнання. Саме за рахунок цього відбувається значний розвиток систем контролю та діагностики продукції, що виробляється [11].

Впровадження інноваційних технологій – це важливе завдання будь-якого підприємства, що визначається як перспективний напрям розвитку, який створює сприятливе середовище для ефективного використання ресурсного потенціалу та формування конкурентоспроможності [12].

Частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП є одним із показників, що характеризують інноваційний розвиток країни (рис. 1).

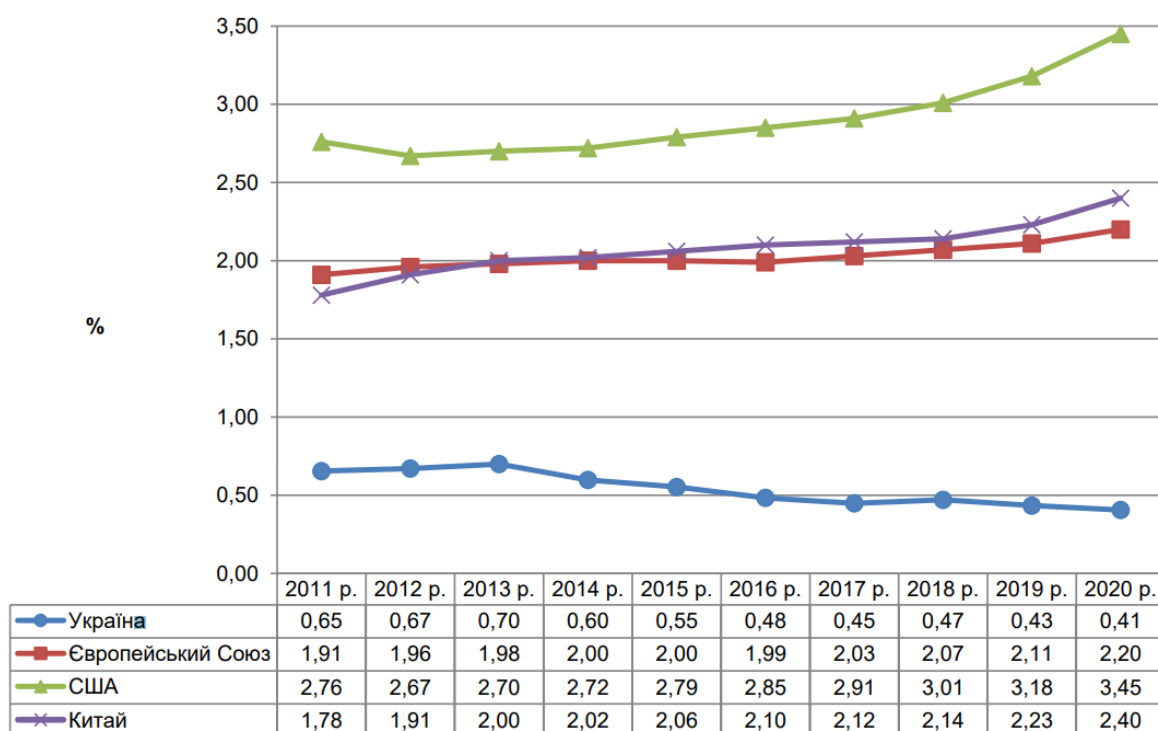

Рисунок 1 - Динаміка частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП в 2011–2020 рр., %

Джерело: [13].

В Україні частка витрат на виконання НДР у ВВП протягом останніх десяти років має негативну тенденцію, так у 2020 р. частка склала 0,41%, що на 38% нижче порівняно з 2011 р. Показник частки витрат на виконання НДР у ВВП в Україні значно нижчий порівняно з країнами-членами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), де вказаний показник значно вищий і зростає у динаміці. У перспективі зниження питомої ваги витрат на виконання НДР у ВВП має негативний вплив на конкурентоспроможність економіки та її зростання (табл. 10).

Для кращого аналізування стану інноваційного розвитку України у глобальному вимірі, доцільно звернутися до рейтингу інноваційного розвитку. Згідно з даними щорічного звіту «Global Innovation Index 2021» (ГІІ, ГІІ) [10] у 2021 р. Україна займала 49 місце серед 132 держав.

Таблиця 10 - Рейтинг України у системі показників оцінки інновацій у 2019–2021 рр., місце

Показники	2019	2020	2021	Зміна місця, +/-
Глобальний інноваційний індекс	47	45	49	-2
Запровадження інновацій	82	71	76	6
Результати інноваційної діяльності	36	37	37	-1

Джерело: [13].

Україна за ГІІ опустилася на 2 місця нижче порівняно з 2019 р., і на 4 місця нижче порівняно з 2020 р. За результатами інноваційної діяльності Україна займає 37 місце опустившись на 1 місце порівняно з 2019 р. За запровадженням інновацій Україна займає 76 місце, піднявшись на 6 одиниць. Україна ввійшла у трійку лідерів серед інноваційних економік серед країн із доходом нижче середнього, куди також ввійшли В'єтнам (44 місце) та Індія (46 місце).

Глобальний індекс інновацій розраховується за 81 показником, які об'єднані у 7 груп за вхідними та вихідними інноваційними ресурсами (рис. 2).

Такі групи інноваційних ресурсів, як знання та технологічні результати, людський капітал і дослідження, творчі результати мають досить високі бали і відповідно позитивно впливають на ГІІ України. В той же час у групах інституційного середовища, інфраструктури, ринкового досвіду є показники, що негативно впливають на інноваційне середовище в Україні, зокрема названі такі показники як: політична нестабільність, проблеми платоспроможності, залучення інвестицій, в тому числі іноземних, загальна інфраструктура, мікrokредитування, ринкова капіталізація, тощо. Зниження рейтингу України свідчить про зниження її інноваційного потенціалу.

Україна спрямована на економічне зростання з різними векторами, і однією з перспективних форм розвитку є інноваційна концепція. Сильними сторонами зазначеної концепції є: інноваційний потенціал; висока якість освіти; попит з боку українського бізнесу, можливості впровадження нових інновацій. Слабкі сторони: небажання підприємців йти на ризик; недостатній рівень

маркетингових комунікацій; велика різниця між попитом та пропозицією. Україна прагне стимулювати інновації у вже існуючих компаніях, підтримувати розробку нових стартапів [14].

Приєднуємося до думки Ковпака А., що конкурентоспроможність України на світовому ринку прямопропорційно залежить від стратегії інноваційного розвитку та функціонування високотехнологічних підприємств. Інноваційно орієнтоване спрямування стане можливим завдяки: системним змінам в методах державного регулювання розвитку сфер економіки та освіти; прискореному темпу розвитку техніки; формуванню інноваційної культури та нових наукових інститутів. Отож, найкращим рішенням подолання технологічного розриву та підвищення рівня національної конкурентоспроможності є впровадження інноваційної моделі високотехнологічного розвитку держави [15].

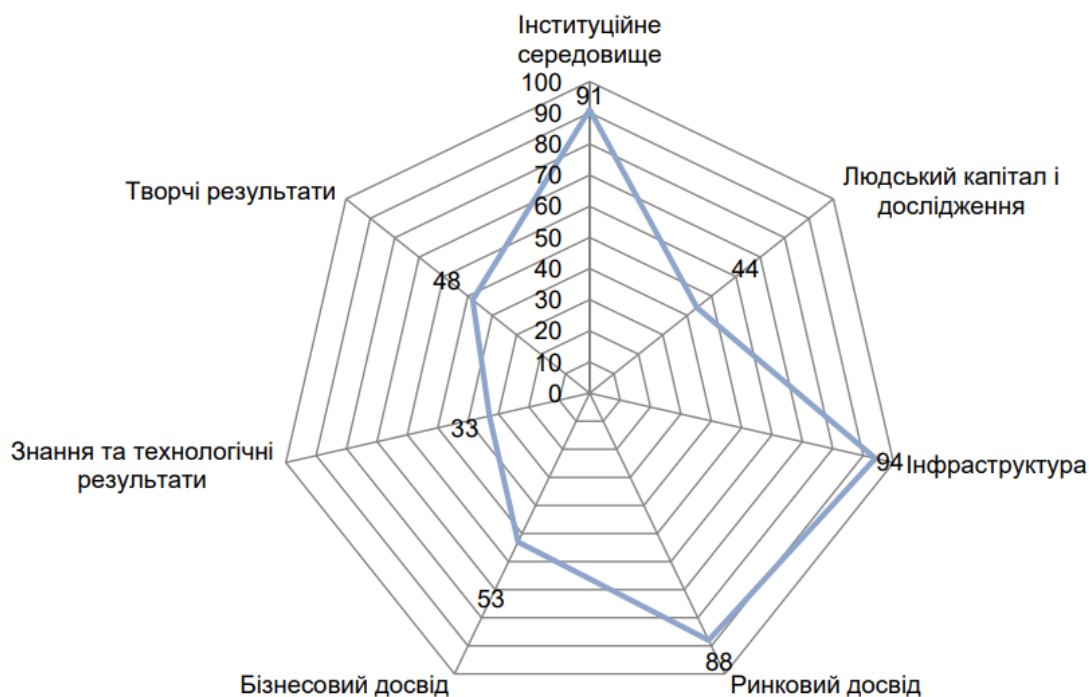

Рисунок 2 - Позиції України за групами інноваційних ресурсів у ГП у 2021 р., місце

Джерело: [13].

В умовах неефективного державного управління та невизначеності у підприємців скорочуються горизонти планування, а тому інноваційні проекти втрачають для них свою привабливість. Вагомою перешкодою для інноваційного розвитку підприємств є порушення права інтелектуальної власності. Існує проблема щодо реалізації гарантій, які мають надаватися на законодавчому рівні. Відсутній механізм захисту, коректної державної реакції на попередження, виявлення, притягнення до відповідальності порушників цього права. Серед проблем можна відзначити непрозорість, складність

функціонування українських товарних ринків. Інвестори зустрічаються зі складнощами щодо отримання об'єктивної та оперативної інформації про умови ринку. Відбувається своєрідне стимулювання передачі за кордон конкурентоспроможних українських технологій [16].

Кваша О.С. визначає основні необхідні напрями та механізми активізації інноваційного розвитку в національних умовах, використовуючи світовий досвід інноваційних перетворень, які доцільно запозичити Україні: ефективна державна інноваційна політика, тобто вибір типу державної інноваційної політики з урахуванням стратегічних цілей держави для забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку; розробка національної системи впровадження науково-технічних досягнень завдяки механізму створення та реалізації науково-технічних програм («освіта – наука – технології – промисловість»); створення механізму взаємодії бізнесу, науки і влади, що передбачає формування і розвиток розгалуженої системи інституційних утворень; розробка законодавчих та нормативно-правових механізмів управління інноваціями; розвиток фондів державного венчурного капіталу та венчурного бізнесу; подальший розвиток інноваційних структур регіонального типу і створення пільгових умов для їх функціонування; активізувати процес кластерного підходу до реалізації інноваційної діяльності (організація мереж кластерів, розташованих у різних регіонах країни) [17].

Не викликає сумнівів той факт, що одним із чинників зростання конкурентоспроможності та ефективності економіки на всіх її рівнях є впровадження інновацій. Потрібна чітка інноваційна політика держави, яка повинна включати стимулювання інновацій на державному та регіональних рівнях, залучення до глобальних інноваційних мереж, залучення інвестиції у науково-дослідні роботи, удосконалення регулятивного середовища, визначення пріоритетів інноваційного розвитку на державному і регіональному рівнях, тощо.

Глобалізація відкриває можливості для подолання технологічного розриву і впровадження інновацій для зростання конкурентоспроможності національної економіки.

Зниження рейтингу України свідчить про зниження її інноваційного потенціалу. В Україні необхідно створити ефективний механізм для активізації інноваційного розвитку, що дозволить забезпечити відновлення її економіки та подальшу інтеграцію у світову економіку

В умовах ринкової економіки прогнозування є важливою складовою цілісного механізму управління національною економікою, покликане передбачати ймовірні тенденції при розв'язанні стратегічних завдань її розвитку. Прогнозні оцінки економічних процесів і явищ становлять вихідний матеріал для вибору цілей розвитку економіки, визначення напрямів стратегії соціально-економічного розвитку, розроблення орієнтовних макроекономічних параметрів та їх обґрунтування, а також прийняття управлінських рішень щодо досягнення прогнозованого стану економіки. Прогнозування - один з основних інструментів реалізації державної політики на довго- і короткостроковий періоди [18].

Необхідність прогнозування розвитку національної економіки зумовлюється тим, що майбутнє є невизначеним й ефекти багатьох сьогоденішніх рішень протягом певного часу не відчутні. Тому передбачення майбутнього підвищує ефективність процесу прийняття таких рішень. Вихідною базою для прогнозування стану національної економіки, визначення основних напрямів її розвитку є прогнозна оцінка системи макроекономічних параметрів [18].

Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що характеризує досягнення країн світу з погляду розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), для України у 2015 р. становив 5,23 та збільшується з кожним роком. Усе більше усуваються ключові відмінності між онлайн- та офлайн-світом, руйнуючи бар'єри для транскордонної онлайн-діяльності.

Інноваційна економіка характеризується наступними базовими принципами, ознаками і індикаторами:

1. Високий індекс економічної свободи
2. Високий рівень розвитку освіти і науки
3. 4-6-е технологічні уклади економіки
4. Висока і конкурентоспроможна якість життя
5. Високі вартість і якість людського капіталу в його широкому визначенні
6. Висока конкурентоспроможність економіки
7. Висока частка інноваційних підприємств (понад 60-80%) та інноваційної продукції заміщення капіталів
8. Конкуренція і високий попит на інновації
9. Надмірність інновацій і, як наслідок, забезпечення ефективності частини з них за рахунок конкуренції
10. Ініціація нових ринків
11. Принцип різноманітності ринків
12. Розвинена індустрія знань та їх високий експорт [6].

Одним із показників розвитку країни став індикатор результативності впровадження інновацій. У 2019 р. в Україні він становив 37,40, це 47-е місце у рейтингу країн за цим показником, тоді як лідером залишається Швейцарія. У 2017 р. Україна займала 50-е місце, але показник Global Innovation Index становив 37,62, що говорить про сповільнення темпів розвитку України порівняно з іншими країнами світу. За даними Global Innovation, цей показник є вищим за середній та очікуваний, ураховуючи рівень доходів країни. Географія інновацій зміщується від країн із високим рівнем доходу до економіки із середнім рівнем доходу. Переміщення від більших показників до менших є повільним порівняно з кількістю інновацій у світі. Розвинуті країни є лідерами впровадження нових технологій, тоді як країни з низьким рівнем доходів на душу населення знаходяться на початкових етапах користування цифровими технологіями, а швидкість їх упровадження та показники результативності залишаються низькими. Україна є однією з країн, що випереджають за темпами впровадження інновацій економічний розвиток [19].

Під прогнозом розуміють науково обґрунтоване судження про можливий (імовірний) стан та перспективи розвитку об'єкта в майбутньому. Прогнозування (з грец. знання наперед) є видом пізнавальної діяльності, спрямованої на формування прогнозів розвитку об'єкта в майбутньому на основі аналізу тенденцій його поведінки в минулому. Прогнозування - важлива сполучна ланка між теорією і практикою в усіх сферах суспільного життя. В основі воно містить два поняття: передбачення і пропозицію. Передбачення є формою опису можливих або бажаних перспектив розвитку об'єкта (його стану, тенденцій), структурно складається з аналізу, діагнозу й висновків і має форми цілепокладання, прогнозування, програмування, державного планування. Пропозиція є способом досягнення бажаного стану шляхом прийняття системи конкретних цілеспрямованих управлінських дій і рішень [18].

Економічне прогнозування є науковим обґрунтуванням можливих змін або якісного стану національної економіки в майбутньому, а також альтернативних шляхів і термінів досягнення цього стану. Економічне прогнозування пов'язане з великими керованими системами, які охоплюють комплекс об'єктів, що мають певні якості та відповідний механізм зв'язків: економіка країни, регіону, великого міста, галузі; мережа закладів та інфраструктури; економічні та соціальні процеси, явища, ситуації тощо. У процесі економічного прогнозування враховують такі складові:

- ресурси (трудові, фінансові, матеріальні), які матиме країна у відповідний період;
- економічну ситуацію, що допомагає виявити проблеми, з якими зіткнеться суспільство у майбутньому;
- економічну політику як фундамент розв'язання проблем у майбутньому;
- економічне регулювання як засіб реалізації прийнятих рішень і завдань розвитку національної економіки [18].

Наявність прогнозу з тієї чи іншої проблеми дає змогу уникнути помилок або випереджальних чи запізнених рішень, попередити несприятливі та небажані події. Економічний прогноз визначає основні напрями розвитку економіки і характеризує сукупність складних зовнішніх і внутрішніх зв'язків та залежностей в економічній системі. Його розроблення має ґрунтуватися на дотриманні таких основних принципів: системності, альтернативності, цілеспрямованості, наукової обґрунтованості, інформаційної єдності, багаторівневого описання, адекватності. Державне прогнозування в Україні базується на більш конкретизованій системі принципів, яка включає принципи цілісності, об'єктивності, науковості, гласності, самостійності, рівності, дотримання загальнодержавних інтересів.

Основними функціями економічного прогнозування є: науковий аналіз процесів і тенденцій в національній економіці; дослідження об'єктивних зв'язків явищ в економіці у певний період; оцінка об'єкта прогнозування; виявлення альтернатив розвитку економіки; накопичення наукового матеріалу для обґрунтування вибору управлінських рішень [18].

Для економічного прогнозування як процесу передбачення необхідні наявність об'єкта і суб'єкта прогнозування. Практична діяльність суб'єкта стосовно об'єкта прогнозування полягає в тому, щоб за допомогою певного інструментарію і методів прогнозування вивчити та оцінити інформацію про об'єкт або систему і дати орієнтовні контури їх розвитку в майбутньому. На макроекономічному рівні суб'єктами економічного прогнозування є міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Роль єдиного центру економічного прогнозування і вироблення моделей розвитку національної економіки в цілому відіграє Міністерство економіки. Основними його функціями є методологічне та організаційне забезпечення реалізації економічної політики держави, елементом якої є прогнозні моделі соціально-економічного розвитку.

Об'єктом економічного прогнозування є економічна система в цілому (національна економіка, темпи і динаміка ВВП, ВНП, національного доходу), економічні підсистеми (економіка регіонів, народногосподарських комплексів, галузей; сектори економіки), соціально-економічні процеси та явища на макрорівні (економічні цикли, кон'юнктура ринків, структура економіки, науково-технічний прогрес, зайнятість, інфляція, навколишнє середовище), ринки (товарів і послуг, капіталів, праці, цінних паперів, інвестицій) [18].

Світове економічне зростання у 2019 р. відносно 2018 р. та попередніх прогнозів є меншим. Зростання інвестицій та продуктивності праці в усьому світі завдяки інноваціям є важливим двигуном розвитку, однак у 2009 та 2017 рр. спостерігалось уповільнення їх темпів, що може бути спричинено підрядними інвестиціями у наукові розробки та нерівномірністю впровадження в економічні процеси та доступ до відкритих даних. У 2020 р. світове ВВП продовжило зниження. Причинами є відсутність суттєвого імпульсу до розвитку, що залежить від упровадження інновацій, пандемія коронавірусу, нерегульованість цін на нафту й її зниження через вихід низки країн з ОПЕК та загальний стан економічної рецесії, що почалася ще у 2019 р. [20].

У зарубіжних країнах використання макроекономічних прогнозів стає дедалі інтенсивнішим. Вони дають можливість провести структурний аналіз (визначення мультиплікаторів), передбачити розвиток соціально-економічних процесів (прогнозування темпів ВВП, економічного зростання), оцінити ефективність економічної політики (аналіз ефективності державних витрат чи змін рівня оподаткування). У США, починаючи з 1960-х років, недержавні організації розробляли прогнози, що ґрунтувалися на моделях Уортона, моделях MPS, моделях DRI. У Великій Британії Лондонська школа бізнесу моделює економіку з 1966 р.; у Франції прогнозування базується на системі моделей, до якої належать моделі Банку Франції, AMADEUS, METRIC, HERMES. Згодом кількість прогнозів, які ґрунтуються на макроекономічних моделях, зросла. Уже в 2008 р. у Великій Британії налічувалось понад 100 установ, які займалися макроекономічними прогнозами, в Канаді - 12 недержавних організацій, у Франції - близько 20 [18].

Важливим чинником розвитку діджиталізації є обсяг фінансових ресурсів, що вкладаються в розроблення нових інтелектуальних продуктів. І

хоча останнім часом розробленням й упровадженням багатьох сервісів та технологічних продуктів займаються бізнес-структури, вплив держави на показник рівня діджиталізації країни є вагомим та дуже часто відіграє вирішальну роль у дослідженні та розробленні капіталомістких проектів.

Зародження цифрової економіки неможливе без доступу до мережі Інтернет та розвитку інформаційно комунікаційних технологій на рівні окремого індивіда.

Нині на території Європейського Союзу триває формування єдиного цифрового ринку, що спрямований на забезпечення кращого доступу споживачів та бізнесу до онлайн-товарів та послуг по всій Європі, наприклад шляхом усунення бар'єрів для транскордонної електронної комерції та доступу до вмісту в Інтернеті, одночасно збільшуючи захист споживачів. Стратегія єдиного цифрового ринкового середовища спрямована на максимізацію потенціалу зростання європейської цифрової економіки, щоб кожен європеєць міг повною мірою користуватися своїми перевагами, зокрема шляхом розширення цифрових навичок, необхідних для інклюзивного цифрового суспільства.

У 2020 р. «Підключення європейського фонду» (CEF) телеком, що займається розробленням цифрової інфраструктури в Європі, має бюджет приблизно 1 млрд. євро, з яких 870 млн. спрямовано на інфраструктуру цифрових послуг (DSI), що надають мережеві транскордонні сервіси для громадян, підприємств та державних адміністрацій. Решта – для мереж підключення. На період 2021–2027 рр. комісія запропонувала бюджет у розмірі 3 млрд. євро, переважно зосереджений на аспектах об'єднання, які все ще підпадають під дію угоди про загальний довгостроковий бюджет ЄС[7], а на програму «Цифрова Європа», орієнтовану на створення стратегічних цифрових можливостей ЄС та сприяння широкому впровадженню цифрових технологій, запланований бюджет становить 9,2 млрд. євро [20].

Для рейтингу країн за нововведеннями потрібно аналізувати не тільки кількість інновацій, а й їхню якість, з огляду на

- 1) якість місцевих університетів (QS University-ранжування);
- 2) інтернаціоналізацію запатентованих винаходів;
- 3) якість наукових публікацій (довідкові документи, індекси)[20].

Сьогодні у зв'язку з упровадженням цифрової економічної системи постає питання безпеки даних та скорочення і перепрофілювання штату працівників державних, муніципальних, соціальних служб. Нині платформа працює у режимі тестування, а на її створення витрачено 25580 тис грн (близько 955 тис дол. США) [20].

За допомогою платформ можливо аналізувати, як працюють державні установи у різних регіонах, дослідити статки й дії користувачів, проаналізувати у цифровому режимі кількість заявок та швидкість відгуку й якість наданих послуг та ін., параметри, які допоможуть зробити документообіг швидше і зменшити корупційний складник, однак можуть обмежувати свободу громадян, якщо використати дані не за цільовим призначенням.

Сьогоднішній світ перейшов на новий етап життя, де головну роль виконує інформація, а також економіка знань, що будується на ній. Це стало причиною глобального переходу від індустріальної економіки до мережевої інформаційної, цифрової. Під цифровою економікою у вузькому сенсі розуміють виробництво, продаж і постачання продуктів через комп'ютерні мережі [21].

У глобальному економічному просторі відбувається віртуалізація економіки, її трансформація у цифровий формат, зміна форм організації економічних відносин. Цифровий простір проявляє себе, більшою мірою, як інтеграція економічної, політичної та культурної діяльності людини, що зумовлює адаптацію суспільства до нових умов функціонування. У центрі уваги різних суб'єктів господарювання зосереджуються електронний бізнес та цифрові технології. Передумовами формування глобальної епохи цифрової економіки є інформаційні технології, які є одним із найбільш важливих факторів економічного зростання та розвитку суспільства. Це свідчить про безсумнівну актуальність та практичну значущість питань цифрової трансформації, обґрунтування та формування вигляду цифрових систем та розвитку інфраструктури цифрової економіки [22].

Можна стверджувати, що важливим у становленні цифрової економіки у суспільстві стає людський капітал, який розвиває технології штучного інтелекту, а це проявляється на переході від обробки даних до подання та обробки знань. Економіка стає більш інноваційною – Smart-економікою.

У глобальному світі спостерігається перехід від традиційної економіки до цифрової, яка базується на електронній інфраструктурі (інтернет, телекомунікації, програмне та апаратне забезпечення), електронному бізнесі (автоматизація господарської діяльності), електронній комерції (дистрибуція товарів через інтернет), електронних грошах (проведення безготівкових розрахунків), електронному уряді (використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій в управлінні державою).

Основою цифрової економіки є цифровізація виробництва. Цифрове виробництво – це сукупність інструментів оптимізації робочого процесу за допомогою програмно-апаратних рішень. Тобто цифровізація – ніщо інше, як перехід від аналогового до цифрового. Цей процес має на увазі не тільки заміну інструментів виробництва, а й впровадження аналітичних систем, що дозволяють максимально зробити виробництво рентабельним. Цифрова економіка заснована на цих інструментах.

Враховуючи те, що на початок 2022 року близько 4,9 млрд людей в світі є користувачами інтернету, цифрова економіка буде й надалі активно розвиватися і в найближчі кілька років стане найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності та економічного зростання у світі [23].

Сучасні технологічні тенденції, такі як мобільні рішення, хмарні технології аналіз даних, створюють нові можливості для бізнесу. Тут прихований великий потенціал для створення нових бізнес-цінностей компаній, а перехід до «цифрових виробництв» створює цілі галузі.

Комерційні компанії, розуміючи вигоду, самі провадять процеси власної цифровізації, проте для державних відомств такі нововведення є складнішими, оскільки тут необхідна ініціатива держави, зміна законодавства, і на розв'язання таких питань може знадобитися не один рік. Потрібно розвивати цифровізацію взаємодії з державними органами, інвестувати в комплексні програми цифрової трансформації найважливіших галузей економіки та державних підприємств.

Для суспільства в цілому цифрові рішення принесуть нові ризики. Тому нашій країні необхідні ініціативи по просуванню цифрової грамотності, а також оптимізація практик кібербезпеки, захисту даних і інформації.

Таким чином, цифрова економіка в глобальному економічному просторі буде і надалі розвиватися, охоплюючи все більше сфер та споживачів, а також створюючи додаткові умови для розвитку бізнесу.

Перспективи розвитку світового господарства:

1) бурхливе зростання кількості інтеграційних об'єднань, або посилення інтеграційних процесів. Так, наприклад, майбутнє Європейського Союзу бачиться в подальшому посиленні процесу інтеграції, а саме в досягненні фінансової, банківської та фіскальної єдності. Але, це знаходиться під питанням, в силу виникнення проблем з дотриманням суверенітету країн, які в нього входять. Жодна країна ЄС не хоче передавати «свободу» в Брюссель. Але в цілому, такі тенденції властиві абсолютно всім інтеграційним угрупованням;

2) країнам, що прагнуть змінити свої позиції в ієрархії світового господарства і бажаючим позиціонувати себе як технологічно розвинені, варто зробити спроби по переходу до шостого технологічного укладу. Більшість вчених пов'язують доцільний технологічний ривок з проривом в області медичних і суміжних технологій. Інша група вчених пов'язує його з NBIC – технологіями, а саме нано-біо-інформаційними та когнітивними технологіями;

3) дуже часто постає питання про зміну світової валюти, або повернення до золотого стандарту, або створення єдиної валютної системи. Але поки альтернативи або дійсно можливої заміни долара не існує, і якщо так трапиться, що долар перестане існувати, то це призведе тільки до бартерної торгівлі та більше ні до чого.

В рамках пошуку нових ринків збуту, варто звернути увагу на той факт, що створення саме «нових» ринків збуту можливо тільки при впровадженні нових технологій або за допомогою реорганізації інфраструктурних галузей країни, що в цілому також має означати посилення в них інноваційної компоненти. А якщо ж політика імпортозаміщення буде спрямована тільки на розширення асортименту реалізованої національними компаніями продукції, то це призведе тільки до розширення ринків, а не виникнення нових. Що ще раз підтверджує доцільність посилення технологічної компоненти в процесах внутрішнього виробництва. Також, при відкритті «нового» ринку, необхідно оцінити рівень витрат за процес входження на ринок і його комерційний потенціал. В цілому, яким буде структура світового господарства залежить від безлічі факторів, але максимальне усунення невизначеності положення країни можна досягти шляхом цільового програмування майбутніх процесів і

параметрів розвитку, тобто іншими словами, то що зараз буде закладено в економічні процеси у вигляді реформ, стане відображенням майбутнього положення країни або території на світовій арені [25].

Для розвитку інноваційної економіки і стимулювання процесу формування нових ринків необхідно створювати особливу інноваційну інфраструктуру та інститути підтримки інноваційного процесу:

1. Розвиток конкуренції з метою формування попиту і пропозиції інновацій та їх надмірності.

2. Створення ефективних наукомістких виробництв, секторів і галузей.

3. Формування процесів дифузії технологій до їх споживачам.

4. Модернізація економіки та інфраструктури.

5. Модернізація і підвищення ефективності людського капіталу в напрямку розвитку його креативності та інноваційності.

6. Незалежна експертиза дослідних проєктів, напрямків досліджень, а також наукових та інженерних колективів.

7. Законодавство, що регулює відносини в сфері інноваційної економіки.

8. Форсайт-центри, форсайт-проєкти, створення дорожніх карт, які дозволяють знизити ризики впровадження нових продуктів і координувати зусилля колективів-розробників.

9. Різноманітні експертні та наукові прогностичні організації, спільноти і мережі, що дозволяють формувати бачення майбутнього.

10. Спеціалізовані освітні центри (наприклад, Массачусетський технологічний інститут, Стенфордський університет), інститути та школи, що дозволяють готувати не тільки вчених і інженерів, а й підприємців, здатних до просування інноваційних проєктів.

11. Центри комерціалізації технологій і розробок.

Приклади інноваційної економіки:

- напівпровідники та інформаційні технології в Силіконовій долині в Каліфорнії

- фінансові продукти і послуги в Нью-Йорку

- біотехнології в геномі Долина в Хайдерабаді, Індія і Бостон, Массачусетс

- нанотехнології у Технічній Долині, Нью-Йорк (коледж Нанорозмірної науки та інженерії)

- точне машинобудування в Південному Йоркширі, Велика Британія

- нафтохімічні комплекси в Ріо-де-Жанейро, Бразилія

- поїзди локомотивів та рухомого складу в Пекіні, Китай.

Результати рейтингу глобальної конкурентоспроможності знову підтверджують, що прискорений розвиток технологій у багатьох областях, зумовлений інтелектуалізацією глобального економічного розвитку, скорочення життєвого циклу продуктів у високо розвинених країнах потребує все більш швидких інновацій, більш тісних зв'язків підприємств з дослідними інститутами і постійного навчання працюючих. Це, у свою чергу, підвищує важливість освіти, підвищення кваліфікації робочої сили та навчання протягом життя. Зростаюча конкуренція стимулює прискорення виробничих процесів,

генерування ідей щодо створення нових продуктів та послуг, нових знань стосовно ефективного функціонування ринків капіталу, технологій тощо. Майже в усіх країнах світу сучасна економічна структура змінюється на користь галузей, що акумулюють більше інтелектуальних ресурсів і, отже, дають більшу економічну віддачу. При цьому, сучасні інноваційні технології та інноваційні продукти несуть з собою як нові можливості для країн, компаній, окремих громадян, так і нові, інколи значні, проблеми та кризові ситуації, що, у свою чергу, вимагають адаптації до них через створення і використання нових знань. Жодна країна наразі не може зберегти свою міжнародну конкурентоспроможність на високому рівні без продукування і використання інновацій. Якщо ще до середини ХХ сторіччя диференціація країн за рівнем розвитку не залежала так гостро від рівня та масштабів використання інтелектуальних ресурсів (нових технологій, інновацій, освітнього рівня та комп'ютерної грамотності працюючих), то наразі будь-яка країна може залишитися на узбіччі глобального розвитку без урахування у своїх стратегіях розвитку надбань найбільш успішних та динамічних економік світу.

Таким чином, наведені індекси є найбільш показовими індикаторами технологічного та інноваційного рівня розвитку країн, порівняння їх рівнів глобальної конкурентоспроможності, тобто демонструють у динаміці збільшення рангу та незаперечні переваги країн, що розвиваються, на засадах інтенсивного використання інтелектуальних ресурсів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рейтинги глобальної конкурентоспроможності за останні декілька років неодноразово підтверджують, що прискорений розвиток національної економіки в умовах глобалізації, потребує все більш швидких інновацій, що в свою чергу пов'язані з прискоренням виробничих та сервісних процесів, генеруванням ідей щодо створення нових продуктів та послуг, нових знань стосовно ефективного функціонування ринків капіталу, технологій тощо. Це, у свою чергу, підвищує важливість освіти, підвищення кваліфікації робочої сили та навчання протягом життя.

Майже в усіх країнах світу сучасна економічна структура змінюється на користь галузей, що акумулюють більше інтелектуальних ресурсів і, отже, дають більшу економічну віддачу. При цьому, сучасні інноваційні технології та інноваційні продукти несуть з собою як нові можливості для країн, компаній, окремих громадян, так і нові, інколи значні, проблеми та кризові ситуації, що, у свою чергу, вимагають адаптації до них через створення і використання нових знань. Жодна країна наразі не може зберегти свою міжнародну конкурентоспроможність на високому рівні без продукування і використання інновацій. Наразі будь-яка країна може залишитися на узбіччі глобального розвитку без урахування у своїх стратегіях розвитку надбань найбільш динамічних та інноваційних економік світу.

Україна, де глобальні кризи показують свої руйнівні ознаки найбільш потужно (стійке зниження ВВП, падіння промислового виробництва, нестійкість сільськогосподарського виробництва та будівництва, стрімке зростання державних боргових зобов'язань, нерозвинутість малого та середнього підприємництва, системна корупція, зростання соціальних проблем та т. і.) потребує нової глобалізаційної моделі економічного розвитку, заснованої на інноваційності, підприємливості, соціальній відповідальності та інформатизації основних галузей національної економіки.

Створення кластеру інноваційної національної економіки має бути визначено як головна мета однієї з нових цільових програм держави. Виділення інновацій в якості національного пріоритету визначається тим, що вони є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності економіки як на внутрішніх, так й на зовнішніх ринках. При цьому зазначена мета повинна досягатися за допомогою не тільки державної підтримки окремих наукоємних секторів і галузей економіки, а і завдяки створенню стимулів до інновацій та виходу на нові ринки економічних суб'єктів, що стимулюють створення і розвиток інноваційних кластерів. Доцільно створити взаємоузгоджену систему інструментів та механізмів фінансування інноваційного розвитку країни; розвивати партнерські взаємовідносини між Україною та ЄС шляхом укладання та виконання угод інноваційного характеру; активізувати розбудову інноваційної інфраструктури, розробити та реалізувати програми з формування інноваційно-орієнтованих кластерів, технологічних та наукових парків, технологічних платформ; запровадити, реалізувати цільові програми з виділенням їм адекватного рівня фінансування.

Ринкова економіка і сучасний науково-технологічний прогрес в усіх сферах виробничої та невиробничої діяльності суспільства докорінно змінюють соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови цього процесу, з одного боку, і визначають зрештою стабільність, конкурентоспроможність та ефективність національної економіки, життєвий рівень населення країни, його соціальне й духовне обличчя, з іншого. Водночас глобалізаційні процеси, що прискорюють темпи науково-технологічного та інноваційного прогресу і розширюють масштаби використання його результатів, як і формування загальносвітового конкурентного середовища, функціонування транснаціональних компаній та корпорацій, також справляють дедалі зростаючий вплив на стан, структуру й ефективність національного господарства та окремих його галузей, міжгалузевих комплексів і під комплексів.

Сьогодні у світі в сучасних умовах господарювання все більшого значення для підвищення конкурентоспроможності і стійкого зростання національних економік набувають інновації. Країни, які здійснюють свою політику у напрямі розвитку економіки знань демонструють високі темпи економічного зростання.

Таким чином, формування державної політики країни, яка здатна забезпечити інноваційний розвиток національної економіки, є одним з найбільш складних, але важливих викликів сьогодення. В багатьох країнах пострадянського простору, науково-технічна політика орієнтується на створення нового знання, і в значно меншому ступені на його практичному використанні. В свою чергу, сучасна інноваційна політика розвинених країн світу, передбачає більш цілісний підхід і фокусується, як на створенні, так і практичному використанні знань.

Отже, сучасна інноваційна політика потребує нелише якісних змін в суспільній свідомості, але і має базуватися на принципах системної колаборації, яка включає розвиток системних інновацій шляхом синтезу безперервної координації інтересів представників всіх інституційних секторів і соціальних груп – бізнесу, науки, освіти, регіональних властей, ЗМІ, профспілок, громадських об'єднань тощо. Водно час досвід країн-лідерів інноваційного розвитку свідчить і проте, що завдання вироблення зваженої ефективної інноваційної політики не може бути вирішене без ясного розуміння цілей, завдань, слабких і сильних сторін національної інноваційної системи.

Відтак, онтологічним фундаментом становлення постіндустріальної економіки в світі стало виокремлення провідної ролі інтенсивних факторів економічного розвитку, що забезпечуються активним впровадженням прогресивних досягнень науки й технологій. Науково-технічний прогрес став основним чинником добробуту населення країни, а здатність до технологічних зрушень стала визначним фактором конкурентоспроможності національних економік. Вплив науково-технічного прогресу на економічний розвиток одними з перших визнали представники класичної школи, неокласики вважали його заданим фактором, кейнсіанці переважно схилились до екзогенного характеру впливу науки й прогресу на економічну систему, а започаткування теорій

інноваційних систем сприяло активному використанню системного та синергетичного підходів в дослідженні інноваційного розвитку.

Інноваційний розвиток можемо визначити як глобальний процес, який має місце в усіх сферах суспільної діяльності, серед яких особливе місце займає економіка. Даний процес відрізняється нерівномірністю стосовно окремих фірм, регіонів і національних економік. Він має ієрархічну структуру і розгортається в рамках національних інноваційних систем. Інноваційний розвиток реалізується через систему великих національних, регіональних, галузевих і корпоративних програм і проєктів і забезпечує перетворення соціально-економічної сфери розвитку суспільства на основі передових технологій. Результатом такого розвитку є не тільки збільшення випуску товарів і послуг в економіці, а й розвиток її інноваційного потенціалу та інноваційної культури. Масштаб інноваційного розвитку обумовлений загальним розміром відтворення, абсолютного масштабу й питомої ваги інновацій у процесі відтворення, обсягом ресурсів, залучених в інноваційний процес.

З поняттям інноваційний розвиток співвідноситься поняття інноваційності, яке характеризує середовище, сукупність зовнішніх і внутрішніх умов, що дозволяють генерувати нові знання та отримувати економічну вигоду з їх комерціалізації. Високий рівень інноваційності економічної системи дозволяє виробляти в ній нові знання, концепції та підходи, з яких можна отримати матеріальну і нематеріальну суспільну вигоду.

Інновації здійснюються в певному інституційно-правовому середовищі, детермінанти якого справляють суперечливий вплив не тільки на напрям і ефективність інноваційних процесів, але й на саму можливість їх здійснення, перешкоджають або сприяють інноваціям, що обумовлює необхідність створення відповідних інституційної та організаційної структур, здатних з'єднати всі необхідні елементи національної інноваційної системи в загальний відтворювальний контур зростання шостого технологічного укладу.

Реалізація інноваційного розвитку обумовлює формування єдиного інституціонального простору для ефективної взаємодії господарюючих суб'єктів. Інституціональний механізм в такому контексті повинен створити й запровадити основні структури для відповідного простору. Для реалізації такого процесу необхідно: створення практичних механізмів інституціоналізації інноваційних виробництв; формування й розвиток інституту інтелектуальної власності; розвиток системи інноваційної освіти; забезпечення участі вітчизняних товаровиробників в глобальних регулюючих структурах для забезпечення просування вітчизняних інноваційних стандартів та продукції в глобальній економіці; вдосконалення інституціонального механізму з урахуванням досягнень інформаційно-технологічної революції.

Процес глобалізації охоплює різні сфери світової економіки, а саме:

- зовнішню, міжнародну, світову торгівлю товарами, послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності;
- міжнародний рух чинників виробництва (робочої сили, капіталу, інформації); міжнародні фінансово-кредитні та валютні операції (безоплатне

фінансування і допомогу, кредити і позики суб'єктів міжнародних економічних відносин, операції із цінними паперами, спеціальні фінансові механізми та інструменти);

- виробниче, науково-технічне, технологічне, інформаційне співробітництво.

Прогнозується, що у видимій перспективі глобалізація спричинить:

- інтенсифікацію інтеграційних регіональних процесів;
- відкритість економічних систем держав, що нині ще не повністю здійснили лібералізацію господарської діяльності;
- універсалізацію норм і правил здійснення торгових і фінансових операцій
- уніфікацію регулювання та контролю над ринками;
- стандартизацію вимог до переміщення капіталу, інвестиційний процес і світову платіжно-розрахункову систему.

Наслідки глобалізації економіки пов'язані з формуванням загальнопланетарного науково-інформаційного простору, глобальних ринків робочої сили, товарів, інформаційних технологій на основі поступового демонтажу торговельних бар'єрів, підписання багатосторонніх торговельних угод тощо. Зростає відкритість та взаємозалежність національних економік, збільшуються обсяги та швидкість фінансових операцій, відбувається становлення єдиного світового виробництва, зростає кількість наднаціональних структур регулювання світового господарства, міжурядових та неурядових міжнародних організацій.

Водночас глобалізація здійснює суперечливий вплив як на окремі держави, так і на світову економіку в цілому. З одного боку, вона відкриває небачені раніше можливості економічного зростання на основі:

- прискорення процесу поширення передових технологій, розвитку творчості та нововведень;
- удосконалення механізму розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання на основі розвитку глобальної конкуренції;
- підвищення якості життя, покращення добробуту сімей, розширення можливостей вибору та доступу до нових ідей, знань;
- посилення міжнародної координації, зменшення загрози міжнародних конфліктів, локальних воєн;
- поширення ідей гуманізму, демократії, захисту громадянських прав та основних свобод людини.

Але при цих позитивних аспектах вона породжує небачені загрози та ризики в результаті:

- поглиблення нерівності соціально-економічного розвитку країн в глобальних масштабах;
- посилення диспропорцій у світовій економіці, зростання розриву між товарними та фінансовими ринками, загрози глобальних криз;
- зростання конфліктів різного характеру та масштабу, створення глобальної сітки злочинного бізнесу, міжнародного тероризму;

- втрати національної ідентичності, поширення єдиних стандартів на національні культури;
- загострення глобальних проблем.

Інноваційний розвиток світової економіки характеризується глибокими диспропорціями, які проявляються в домінуванні країн – ключових інноваторів, з одного боку, за кількісними показниками інноваційної діяльності: обсягами витрат на дослідження, експорту високотехнологічних товарів, отриманих роялті, а з іншого – за якісними параметрами: ефективністю зв'язків між суб'єктами; рентабельністю НДДКР; рівнем кваліфікації інженерів та дослідників; ступенем державної підтримки інноваційних підприємств та дослідницьких установ; швидкістю комерціалізації нових знань. Високий інноваційний статус мають США, Китай, Сінгапур, Республіка Корея, Великобританія, Франція, Німеччина, Японія, в яких концентруються наукові дослідження, високотехнологічний експорт та продаж прав інтелектуальної власності.

Глобальне лідерство сучасних ТНК ґрунтується на розбудові корпоративних інноваційних систем та інтеграції з університетами та іншими фірмами, що забезпечує їм конкурентні переваги через залучення висококваліфікованих дослідників, зниження ризиків та витрат на НДДКР, прискорення досліджень за рахунок розподілу робіт між партнерами. Інтеграція корпоративних інноваційних систем проявляється у створенні стратегічних альянсів, спільних дослідницьких центрів, формуванні інноваційних мереж, які за рахунок концентрації великих обсягів інтелектуальних, організаційних та фінансових ресурсів забезпечують швидке генерування, дифузії та комерціалізацію нових знань.

Серед інших урядових заходів зі стимулювання розвитку інноваційного сектору економіки можна виділити такі програми:

- конкурентоспроможність;
- стратегічна оборонна ініціатива;
- стратегічна комп'ютерна ініціатива;
- орбітальна станція;
- розробка нових екологічно чистих технологій спалювання вугілля;
- розробка засобів боротьби зі СНІДом;
- національні критичні та подвійні технології.

Однак інтенсивне зростання конкуренції у відкритому глобальному просторі інноваційної діяльності ускладнює реалізацію конкурентних переваг національних економік країн. При цьому явища та процеси як внутрішнього, так і глобального характеру, суттєво впливають на сучасний стан і перспективи розвитку національних інноваційних систем, а саме на:

- розвиток мережевих технологій;
- рівень розвитку освіти;
- інноваційну спеціалізацію держави;
- поширення серед населення та доступність сучасних інформаційних технологій.

Нова модель економічного зростання в країнах – членах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) включає:

- рівноважну траєкторію економічного розвитку;
- стабільність еколого-економічного розвитку країн;
- фінансову та інституційну стабілізацію економіки;
- постійне зростання доходів на душу населення та розвиток галузей, які визначають науково-технологічний прогрес.

Умови реалізації інноваційних стратегій базуються на державному регулюванні, закупівлі й підтримки перспективних ринків, забезпечуючи конкурентоспроможність виробничої діяльності й торгівлі за кордоном.

Динамічний розвиток країн – ключових інноваторів зумовлює ефективна інноваційна політика, яка має системний, збалансований, стратегічно виважений, багаторівневий характер та орієнтована на підвищення конкурентних переваг країни в глобальних ланцюжках доданої вартості через фінансові (державні венчурні фонди та гранти, цільове державне фінансування приватних венчурних фондів, податкові пільги для стартапів та наукоємних підприємств) та організаційно-економічні (сучасна інфраструктура інноваційної сфери, освітні програми та консультаційні послуги для стартапів, створення спеціальних зон техніко-економічного розвитку) механізми державного стимулювання інноваційної діяльності. Створення національних інноваційних систем та спрямування досліджень на розвиток проривних технологій забезпечують країнам – ключовим інноваторам збереження глобального лідерства.

В умовах ринкової економіки інноваційний сектор займає одне з перших місць, а перед інноваційною діяльністю відкриваються масштабні перспективи у сфері бізнесу. Саме нові можливості та напрями технологічного розвитку країн світу є актуальними в подальшому дослідженні

Якісні зміни у функціонуванні світового економічного простору ставлять питання про нові стандарти взаємодії національних економік між собою і з глобальним (зовнішнім) економічним середовищем. Зазначені якісні особливості нового типу розвитку світової економічної системи закладені не в просторових масштабах наростаючої взаємозалежності мікро-, мезо- і макроекономічних суб'єктів господарського життя, а в тому, що ця взаємозалежність через низку техніко-економічних і соціально-політичних причин в останні десятиліття досягла такої стадії, коли стали можливими такі принципово нові явища:

- світова економічна спільнота із сукупності взаємопов'язаних країн перетворюється на цілісну економічну систему;
- в сучасній економічній системі міжнародні економічні відносини відіграють провідну роль у порівнянні з внутрішньодержавними;
- відбувається становлення техносфери як середовища діяльності суб'єктів господарювання, що існують в системі «концентричних кіл»: найбільш економічно розвинуті держави (ядро техносфери); країни-претенденти на входження до ядра техносфери; країни, що є джерелами

енергоресурсів і сировини; країни, нейтральні для існування і розвитку техносфери; інші країни;

- відбувається утвердження нових транснаціональних суб'єктів господарювання, що слабо прив'язані до національних економік;

- посилення конкурентної боротьби за контроль над ринками, територіями і природними ресурсами у глобальному масштабі, в якій вагому роль відіграють ТНК;

- загострюється конкурентна боротьба на мікро-, макро- та мезорівнях і у такий спосіб формується феномен глобальної конкуренції.

Вищезазначене свідчить, що в результаті інтернаціоналізації у забезпеченні економічного розвитку країн зменшується значення природно географічного і зростає значення науково-технічного чинника. При цьому інтернаціоналізацію слід розглядати як процес за сутністю і за формами. З одного боку, інтернаціоналізація відбувається шляхом збільшення споживання країнами іноземних товарів, послуг, капіталу, технологій тощо, з іншого – шляхом виходу суб'єктів господарювання країн на зовнішні ринки. Результатом одночасної дії зазначених процесів є взаємозалежність і взаємодія національних економічних систем.

Визначення підвищення конкурентоспроможності національної економіки, як пріоритетного вектору її подальшого розвитку, вимагає розроблення у найкоротші терміни заходів щодо зміцнення наукового потенціалу країни, та забезпечення його переорієнтації на розв'язання нагальних практичних прикладних проблем з метою збільшення інноваційної складової економічного розвитку.

Використання інноваційних технологій, поєднання цифрового і матеріального аспектів виробництва, інвестування в освіту набувають великого значення для підвищення конкурентоспроможності як на рівні підприємств, так і держави загалом. В узагальнюючих висновках важливо визначити ефективні механізми та перспективні тенденції розвитку інноваційних економік світу:

- діджиталізація та цифровізація, застосування цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів. Трендом Четвертої промислової революції є проникнення цифрових технологій в економіку. Додана вартість створюється в ІТ-галузі, що збільшує мобільність бізнесу. Найбільш сприятливий податковий клімат для залучення інвестицій у розвиток ІТ-сектору створили США, де Кремнієва долина стала платформою для передових розробок і застосування ІТ-продуктів;

- роботизація як відповідь на глобальні демографічні зміни, що полягають у старінні населення і збільшенні навантаження на працевлаштовану частину людства (одна працездатна людина забезпечує три особи пенсійного віку). Намагаючись попередити негативні наслідки старіння населення, провідні країни світу заохочують розвиток роботизації та збільшення інвестицій у цифрову економіку. Світова економічна криза, пов'язана з пандемією, середньостроковій перспективі стане стимулом та прискорювачем робо-тотехнічного виробництва. Збільшується попит на робототехніку у сфері охорони здоров'я. У пік пандемії вироблено 30 нових моделей дезінфекційних

роботів. Ситуація з пандемією доводить, що роботи можуть звільнити працівників від фізичного навантаження та забезпечити безперебійне виробництво, що є основою стабільного надходження грошових ресурсів до бюджету країни;

- відновлювальна енергетика стає світовим трендом. Однак вона негативно впливає на благополуччя країн, які залежать від видобутку газу, нафти, вугілля. Актуалізує питання використання відновлювальної енергетики

- роботизація, ефективний розвиток якої залежить від нових джерел енергії;
- конвергенція технологій та знань є фундаментальним базисом Четвертої промислової революції. Наукові аналітики прогнозують перехід від третинного до четвертинного сектору економіки, а в майбутньому й до п'ятеринного;

- віртуалізація світу та штучний інтелект мають найбільший потенціал кардинально змінити спільне життя, зробивши його ефективнішим та продуктивнішим.

Забезпечення глобальної конкурентоспроможності України вимагає розвитку та комерціалізації проривних технологій, інтеграції національної інноваційної системи в глобальний науково-технологічний простір. Реалізація таких стратегічних пріоритетів можлива виключно через завершення формування інноваційної системи України із становленням інституту інтелектуальної власності, новітньою дослідницькою інфраструктурою, стимулюванням підприємництва, використанням моделей відкритих інновацій на базі державно-приватного партнерства, урядовою підтримкою міжнародної співпраці в сфері досліджень, залученням венчурного капіталу у високотехнологічні сектори економіки, стимулюванням розвитку нано-, біо-, інфо- та когно-технологій.

Сучасні глобальні трансформації та їх вплив на стійкість світового господарства чітко визначають перевагу і лідерство тих країн, економіка яких знаходиться на постіндустріальній стадії розвитку. І навпаки, посилюються диспропорції та створюються загрози, особливо під час економічних криз, для тих країн, економіка яких має сировинно-видобувний характер та низьку інноваційну активність. Такі процеси є характерними і для економіки України, яка має низьку технологічність виробництв та як наслідок низьку конкурентоспроможність економіки. Це спонукає до удосконалення механізму інноваційно-орієнтованої конкурентоспроможної економіки, яка б органічно залучалася до глобальних економічних процесів та посіла в них гідне місце. Серед основних пріоритетів удосконалення інноваційних механізмів з огляду на гостроту проблем в економіці України слід: по-перше, диверсифікувати переважно сировинну економіку, модернізуючи при цьому прискореними темпами її реальний сектор; по-друге, здійснити прискорений перехід на модель інноваційного розвитку. Особливо важливо, щоб в авангарді нової технологічної революції знаходився базисний для економіки машинобудівний комплекс; по-третє, створити національну інноваційну систему, що включає генерацію нових знань, компетенції та інновації, а також інфраструктуру, що забезпечує швидке впровадження інновацій у виробництво товарів та послуг. Однією з найважливіших складових механізму переходу економіки на

інноваційний шлях розвитку повинно стати створення в державі відповідної інноваційної структури, яка була б здатна забезпечити ефективне впровадження інновацій у виробництво. За умови обмеженості інвестиційних ресурсів цілком обґрунтованим було б їх зосередження на двох-трьох загальнонаціональних інноваційних програмах, розробка, підготовка і реалізація яких дали б потужний поштовх розвитку всієї економіки, виведенню її на шлях сталого якісного зростання і наближенню до стандартів постіндустріального етапу економічного розвитку. Державна інноваційна політика повинна стати найважливішим фактором виведення економіки України з кризи і забезпечення її динамічного зростання.

Світовий досвід показує, що завдання розвитку й підтримки як окремих елементів так і всієї національної інноваційної системи не може бути прерогативою однієї державної структури, і вимагає координації як між різними відомствами, так і між національними та міжнародними організаціями, економічними суб'єктами (резидентами і нерезидентами).

Відповідні інституційно-економічні механізми мають бути зорієнтовані на розроблення системи пріоритетів для стимулювання інноваційної діяльності в Україні та збільшення інноваційних витрат шляхом забезпечення пріоритетного фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, в тому числі, за рахунок державного бюджету; фінансування інноваційних розробок, що мають пріоритетне значення для держави; гарантування державою позик на інноваційний розвиток; розробку та впровадження інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств: (податкова знижка, податкові канікули, податкове списання, податковий кредит, застосування диференційованих ставок податків або їх зменшення відповідно до обсягів та напрямків інноваційної діяльності); створення спеціалізованих інноваційних банків та фондів довгострокового кредитування інноваційних проектів; зниження норми резервування для комерційних банків, які здійснюють кредитування інноваційних проектів; заохочення фінансових інститутів до купівлі акцій підприємств, що виробляють інноваційну продукцію; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій; сприяння практичній реалізації всіх нормативно-правових актів, котрі регулюють інноваційний процес.

З огляду на те, що рушійною силою інноваційних змін в економіці завжди була фінансова система, котра на сьогодні являє нову форму системоутворюючих фінансових відносин, проявляється можливість проведення цілеспрямованих дій, що забезпечить ефективність перерозподілу фінансових ресурсів, зумовивши можливість приєднається до світових тенденцій економічного розвитку. В Україні є всі передумови для динамічного розвитку інноваційних процесів, що сприяють оновленню та становленню стійкої економічної системи.

Основна задача сучасної економічної політики України полягає в переході від ресурс орієнтованої економіки, яка спроможна забезпечити переваги в короткостроковому періоді, до інноваційної економіки, яка є запорукою розвитку країни в довгостроковій перспективі. Запорукою

подолання існуючих проблем в інноваційній сфері України є орієнтація інноваційної політики не тільки на розвиток науково-технічної діяльності, а й на побудову ефективної національної інноваційної системи, тобто на побудову зв'язків між основними учасниками інноваційного процесу. Традиційне уявлення про інновації як про лінійний процес (наука – технології – комерційний продукт) має змінитися розумінням інновації як результату одночасної взаємодії великої кількості учасників, об'єднаних в складну систему.

З іншого боку, інноваційній системі України притаманний ряд недоліків. Серед них — відсутність стійких зв'язків між наукою та підприємствами, несприятливі рамкові умови для інновацій та нерозвинена інфраструктура. І якщо вирішення проблеми покращення рамок умов є задачею національного рівня, то встановлення взаємодії між учасниками інноваційного розвитку та розбудова інноваційної інфраструктури є тими задачами, що потребують активної ролі регіонів.

Задля виходу національної інноваційної інфраструктури на якісно новий рівень необхідно здійснити низку дій:

- завершити формування стабільної нормативно-правової бази, яка буде рівною для всіх інвесторів та інноваторів.

- сконцентрувати фінансові та інтелектуальні ресурси для розвитку перспективних технологічних напрямків та інноваційних проектів, які забезпечать значний вплив на конкурентоспроможність і збільшать ефективність економіки.

- створення нових видів інноваційної інфраструктури.

- побудувати систему взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери;

- створити систему інноваційних програм для реалізації пріоритетів інноваційного розвитку;

- сформувати позабюджетні джерела підтримки інноваційної діяльності, за рахунок прибуткових підприємств або кредитних ресурсів з фінансового ринку;

- покращити процес комерціалізації результатів різного роду наукових досліджень, створити в інститутах НАН України підрозділи, що відповідають за трансферт технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краус Н. М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187133941.pdf>
2. Краус Н. М. Інституціоналізація інноваційної економіки: глобальні та національні тенденції: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Київ, 2016. 82с.
3. Тищенко О. П. Структуризація національної економіки та теоретичні підходи до управління її регіональним розвитком. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2081>
4. Мельникова В.І. Національна економіка. Центр навчальної літератури (ЦУЛ), 2019. 248 с. URL: https://pidru4niki.com/1584072022827/ekonomika/natsionalna_ekonomika
5. Артур Замрига «Економіка країни» та «господарство країни»: адміністративно-правові аспекти співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право. Адміністративне право і процес*. 2019. № 8/2019. С.69-73. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/8/14.pdf>
6. Вікіпедія Інноваційна економіка. Серпень 24, 2021. URL: <https://www.wiki.uk-ua.nina.az>
7. Микитюк П. П, Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
8. Кубатко О. В., Омеляненко Ю. О. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 2. С.54-60. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_25/OLEKSANDR_V_KUBATKO_YULIA_O_OMELIANENKO Innovative_Development_of_Enterprises_in_Conditions_of_Economic_Instability.pdf
9. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Машканцева С.О., Омельчук К.С. Глобалізація як фактор впливу на інноваційний розвиток транспортної галузі. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”*. 2019. № 3. С. 96-105.
11. Смесова В.Л., Іщенко І.О. Інновації як основа підвищення якості продукції та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Випуск № 43/2020. С.76-82. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/43-2020/14.pdf>
12. Юрчук Н.П., Людвік І.І. Чинники інноваційного розвитку аграрних підприємств. *Електронне наукове видання «Ефективна економіка»*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2021/100.pdf
13. Людвік І.І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. *Держава та регіони Серія: Економіка та*

підприємництво. 2022. № 2 (125). С.36-40. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/2_2022/8.pdf

14. Чех Л.М., Корогодова О.О. Інноваційний розвиток економіки України в умовах Індустрії 4.0. *Актуальні проблеми економіки та управління Збірник наукових праць молодих учених (електронне видання)*. 2020. № 14. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205849>

15. Ковпака А. Інноваційний розвиток країни як рушійний чинник підвищення національної конкурентоспроможності. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2021. Вип. 1 (28). URL: <http://eui.zu.edu.ua/article/view/234658/238776>

16. Коваленко О.В., Гарбар Ж. В. Інноваційний розвиток підприємств харчової промисловості України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 4. С. 34–52. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27781.pdf>

17. Кваша О.С. Інноваційний розвиток економіки України: світовий досвід та рекомендації для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(1). С. 150–154.

18. Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Желюк Т.Л., Попович Т. М. Національна економіка - К. : Знання, 2011. 463 с. URL: https://pidru4niki.com/1098120541827/ekonomika/prognozuvannya_programu_vannya_makroekonomichne_planuvannya_rozvitku_natsionalnoyi_ekonomiki

19. Global Innovation Index (GII). URL : <https://www.globalinnovationindex.org> (in English)

20. Міхно І.С., Коваль В.В., Трохимець О.І. Регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки в контексті діджиталізації. *Держава та регіони Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (113). С.183-190. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/2_2020/33.pdf

21. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 10.10.2017 № 7183-1, «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/gh5jj1aa?an=&ed=&dtm=&le=>

22. Романенко О. Б. Цифрова економіка в глобальному економічному просторі 2022. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/download/2886/2728>

23. Кулинич М. Б. Тенденції становлення цифрової економіки в глобальному економічному просторі. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019. № 16 (2019). С. 57-63. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/16-2019/kulynych.pdf>

24. Ковальчук К. Ф., Бандоріна Л. М. , Удачина К. О. Цифрова економіка – економіка ХХІ століття. *Цифрова економіка : Збірник матеріалів Національної науково-методичної конференції 4-5 жовтня 2018 р.* Київ : КНЕУ, 2018. С. 185-188.

25. Барсук Ю.В. Формування перспектив розвитку світового господарства в умовах глобальних змін. *Сучасні тенденції розвитку світової*

економіки *Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, м. Харків, 26 травня 2017 р. – 2017.- С.7-8.*

26. Фоміна Є. В. Інтелектуалізація глобального економічного розвитку: дисертація. Харків. 2019. 265 с. URL: <https://core.ac.uk/download/288638079.pdf>

27. Тіпанов В.В., Ткаленко С.І, Ключові чинники формування національних інноваційних систем. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. №4 (56). С.213-218. URL: <https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/download/256/288/606>.

28. Теслюк Ю.В. Генезис теоретико-методологічних основ інноваційного розвитку. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2018. 9-10'2018 [77]. С.46-50. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/582431.pdf>.

29. Задорожнюк Н.О Розвиток міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації. *Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки тези ІV Міжнародної науково-практичної конференції.* – ЖДТУ.2016. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/360.pdf>.

30. Снігир Л.П. Проблеми та перспективи глобалізації міжнародних економічних відносин. *Інфраструктура ринку Розділ 2.Світове господарство і міжнародні економічні відносини.* 2018. Випуск 22. С.33-36. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/22_2018_ukr/7.pdf.

31. Січко С. М. Інноваційний розвиток країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2016. Випуск 7, частина 3. С.92-95. f.

32. Кириленко В.І., Чалюк Ю.О., Інноваційність економік світу. *Підприємництво та інновації.* 2020. Випуск 15. С.7-14..